

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1878.

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄.

Η ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ὑπὸ ΠΙΡΡΕΑΥ (α)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

I.

Ὁ ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εἰς Ἀγγλίαν μεταβαίνων, παρατηρεῖ, μεταξύ τῶν πολλῶν ἀναλογιῶν, τὰς ὁποίας παρουσιάζουσι δύο ἔθνη ὁμόφυλα, ἐξίσου ἐντριβῆ περὶ τὸν τρόπον τῆς αὐτοδιοικήσεως, τὴν διαφορὰν, ἣτις διακρίνει λαόν, παρὰ τῷ ὁποίῳ βασιλεύει ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐκτάσει ἡ δημοκρατικὴ ἰσότης, ἐτέρου λαοῦ κυβερνωμένου ὑπὸ ἀριστοκρατίας κληρονομικῆς.

Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐκδηλοῦται ἐν τῷ γενικῷ συστήματι, τῷ ἐφρημοσμένῳ ὑπὸ τῶν δύο χωρῶν ἐν τῷ ὄργανισμῷ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως.

Ἀμφότερα τὰ ἔθνη ταῦτα ἀπαιτοῦσι τὰ πάντα ἐκ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ τῶν ἐλευθέρων συνεταιρισμῶν, τοῦ Κράτους οὐδόλως ἀναμιγνυμένου εἰς τοῦτο· ἀλλ' ἐνῶ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις ἡ ἐκπαίδευσις ἀνεγνωρίσθη ἀρχῆθεν ὡς δικαίωμα ἀνήκον εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως, ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦναντίον ἐθεωρήθη αὕτη ὡς ἀποκλειστικὸν προνόμιον ὀλίγων.

Τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς διδασκαλίας ἐπίσης διαφέρει οὐσιωδῶς, διότι ἡ ἐκλαϊκευσις τῶν σχολῶν εὐκόλως πραγματοποιηθεῖσα ἐν ταῖς Ἠνωμέναις

(α) Τοῦ συγγραφέως τούτου, θέλομεν δημοσιεῖσαι ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ ἐπόμενα τεύχη οὐ μόνον τὰ περὶ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσίας ἐκπαίδευσως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ καὶ περὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ.

Πολιτείας διὰ τῆς ἀνεξιθρησκείας, φανατικῶς κατεπολεμήθη ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἐπικρατοῦντος θρησκευματος. Κατὰ τοῦ σπουδαίου τούτου κωλύματος, τοῦ ὑπερπληθέντος βιαίως, οὕτως εἶπειν, ὑπὸ τοῦ νεωτέρου πνεύματος, δὲν θέλει ἄλοχθερῶς κατισχύσει ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ἢ διὰ μακρῶν καὶ ἐπιμόνων προσπαθειῶν.

Ἡ Ἀγγλία, καθὼς τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔθνων, ἐκέκτητο διὰ τὴν κλασικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ γυμνάσια καὶ πανεπιστήμια πολλοὺς αἰῶνας πρὶν ἢ διανοηθῆ τὴν σύστασιν δημοσίων σχολῶν πρὸς διδασκαλίαν τῶν τέκνων τῶν ἀπόρων οἰκογενειῶν. Ἀναμφισβότως τὸ Κράτος ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῶν πενήτων, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ὑλικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ αἱ πρὸς ἐπάργειαν τούτων καταβαλλόμεναι συνεισφοραὶ οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἔσχον ἢ νὰ εὐρύνωσιν ἔτι μᾶλλον τὴν εἰδεχθῆ τῆς πενίας πληγὴν.

Ἄν τὸ κράτος ἐμερίμνει δεόντως περὶ συστάσεως σχολῶν, δὲν ἤθελεν ἀνεγείρει ἐξ ἀνάγκης πλεῖστα νοσοκομεῖα καὶ ἄστυα πρὸς περίθαψιν τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία εἶχε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκπαίδευσως καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς βαθμοὺς.

Τὰ πανεπιστήμια ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπῆρξαν μόνον ἱεροσπουδαστήρια ὅτε κατὰ τὸ 1833, προκειμένου περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως, προκληθείσης ὑπὸ τινων λογίων, ἠθέλησαν νὰ ἐρευνήσωσι τίνι τρόπῳ ὁ κλήρος ἐξεπλήρου τὸ εἰς αὐτὸν ἀνατεθὲν καθήκον, ἀνεκάλυψαν μετ' ἀγανακτικῆς, ὅτι ἐντελῶς εἶχε παραμελήσει οὗτος τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον. Αἱ σχολαὶ διετηροῦντο κάκιστα ἢ διδασκαλία ἦτον ἀναξία λόγου, μηδαμινή. Ὀλίγιστοι μαθηταὶ ἐφοίτων εἰς αὐτάς. Ἐνα καὶ μόνον μαθητὴν ὑπελόγιζον ἐπὶ 1700 κατοίκων. Ἐπὶ δὲ 2,200,000 παίδων, δυναμένων νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰς διαφόρους τοῦ Κράτους σχολὰς, 900,090 μόνον ἦσαν ἐν αὐταῖς ἐγγεγραμμένοι.

Ὁ λαὸς ἠθικῶς ἐξηχειώθη ἐνεκὲν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἡλιθιότητος, εἰς ἣν ἐβύθησαν αὐτὸν οἱ διδάσκαλοι τοῦ Κράτους.

Ἀσήμενοι βελτιώσεις ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης ταύτης ἐρεῦνης, ὅπερ βαθέως συνεκίνησε τὴν δημοσίαν γνώμην. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ κλήρου κατέστησεν ἀδύνατον σπουδαιοτέραν τινὰ μεταρρυθμίσειν, δυναμένην νὰ προσβάλῃ τὸ προσφιλέστερον τῶν προνομίων του.

Κατὰ τὸ 1833, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα ἡ Γαλλία, μετὰ ἐρευναν μαρτυροῦσαν τὴν ἀξιοθρήνητον ἐπίσης κατάστασιν τῶν σχολῶν τῆς, υἱοθετεῖ τον φιλελεύθερον καὶ σωτήριον ἐκεῖνον νόμον, τὸν σπουδαιοτέρον τίτλον τοῦ προτείναντος αὐτὸν ὑπουργείου, δύο ἔξοχοι ἄνδρες ὁ λόρδος Βρούγκαμ καὶ ὁ λόρδος Ἰωάννης Ρούσελλ ἐφερον ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου τὸ ζήτημα περ

τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως. Ἠγωνίσθησαν παντὶ σθένει ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ εἶναι τὸ ὑψίστον τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους. Κατ' αὐτοὺς τὸ Κράτος ὄφειλεν οὐ μόνον νὰ μὴ ὑποκαταστῆ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς ἀρωγὴν τοῦ ἔργου τούτου διὰ χρηματικῶν βοηθειῶν καὶ παντὸς εἶδους ἐνθαρρύνσεως. Ἐκτὸς τῶν σχολῶν τῶν ἤδη συστημένων καὶ συντηρουμένων ὑπὸ τῶν ἱερατικῶν σωματείων, ἐπαφελῆς ἤθελεν εἶσθαι διὰ τὴν χώραν καὶ ἡ σύστασις εἴτε ἐν ταῖς πόλεσιν εἴτε ἐν τοῖς χωρίοις τοιούτων ἰδρυμάτων συνταρουμένων ὑπὸ λαϊκῶν σωματείων. Τὰ ἀληθῶς φιλελεύθερα πνεύματα λίαν εὐνοϊκῶς ἀπεδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦτο, καὶ ἤθελον μεθέξει τῶν καλῶν τῆς μαθήσεως αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας, ὡς ἐπὶ πολὺν χρόνον τούτων στερηθείσαι. Ἀλλὰ τὸ κόμμα τῶν φιλελεύθερων ἐμειονοψήφει τότε ἐν τῷ κοινοβουλίῳ καὶ οἱ πρόμαχοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν προνομίων βουλευταὶ ἐξηγήθησαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τούτων, χαρακτηρίσαντες ταύτας ὡς ἐπαναστατικὰς καὶ ἀπέκρουσαν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, ὡς εἴθισται πολλάκις ἐν τοῖς κοινοβουλίοις, πᾶσαν ἐπέμβασιν τοῦ Κράτους εἰς τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως, ὡς ἐπιβουλομένην τὰ δικαιώματά των. Ἐπομένως οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, συντεῶς φερόμενοι, ὑπεχώρησαν τότε ἀπέναντι τοσοῦτον ζωηρᾶς ἀντιπολιτευσως.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, γενομένης ἄλλης ἐρεῦνης περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολῶν, διαταχθείσης ἐπισήμως παρ' αὐτῆς τῆς Βασιλείσης, τὸ κοινοβούλιον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν σπουδαίων μεταρρυθμίσεων. Ἡ δημοσία γνώμη ἐξεδηλώθη μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἵνα ἡ κυβέρνησις, ἀρπυμένη δύνάμιν ἐξ αὐτῆς, θριαμβεύσῃ μέχρι τινὸς βαθμοῦ κατὰ τῆς κληρικῆς ἀντιδράσεως.

Ἡ διαταχθεῖσα ἐρευνα ἀπεκάλυψε τὰ μᾶλλον ἀξιοθρήνητα γεγονότα, τὰς σκανδαλωδέστερας καταχρήσεις. Ἡ ἐκ 15,000,000 περιουσία 300 σχολῶν, κληροδοτηθεῖσα παρὰ τῶν θεμελιωτῶν αὐτῶν, παρανόμως ἐξέκλινε τοῦ προορισμοῦ τῆς. Ὀλίγοι μαθηταὶ προνομιούχοι ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς καταλόγους καὶ οὗτοι τῇ συγκαταθέσει τῶν διευθυνόντων τὰς σχολὰς ταύτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ οὐδόλως ἐδέχοντο μαθητάς, καίτοι οἱ διδάσκαλοι, ἀποκλειστικῶς ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἔζων κατὰ τὰς ὁρέξεις των ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς περιουσίας ταύτης.

Ὁ λόρδος Ρούσελλ, ὑποβαλὼν εἰς τὴν βουλὴν τῶν λόρδων σειρὰν βελτιώσεων, τῶν ὁποίων ἡ παραδοχὴ πράγματι ἤθελε καθόλου μεταβάλλει τὸ σύστημα τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως, εἰσῆγαγεν ἐνταυτῷ καὶ σπουδαίας τροποποιήσεις ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν (Προέτεινε ἄ) ὅπως ἀναγνωρισθῆ τὸ δικαίωμα εἰς ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἀγγλίας τοῦ μετέχειν ἐξίσου τῆς

εκπαιδύσεως. β') Ἡ διαφορὰ τοῦ ὀρθοκράτους νὰ μὴ θεωρῆται τοῦ λοιποῦ ὡς κώλυμα εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοικῶν καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν φώτων. γ') Νὰ χορηγηθῇ ἡ ἀναγκαία ἐκπαίδευσις εἰς τοὺς παῖδας τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὰ διάφορα βιομηχανικὰ καταστήματα. δ') Τὸ Κράτος νὰ ἐποπτεύῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς μέσης τάξεως, δυνάμενον νὰ διαχειρίζεται ἀλλίον τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφιέμενα κληροδοτήματα. Αἱ ριζικαὶ αὐταὶ μεταβολαὶ ἤθελον βεβαίως ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἀπείρων καταχρήσεων, τῶν παρατηρηθεισῶν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ὁξφόρδης καὶ τῆς Κανταβεργίας.

Οἱ κ. ν. Βρούκε (Brouce) καὶ Φόρστερ (Forster) ἔθλκον καθαρῶς ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου τὸ ζήτημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσως. Κατ' αὐτοὺς τὸ Κράτος ὤφειλεν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τοῦτέστιν ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἀγγλίᾳ ἔπρεπε νὰ ᾖ καθαρῶς *λαϊκὴ*, προστιθεμένου εἰς αὐτὴν καὶ ἰσοῦ τινος μαθήματος, ἐριζομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Ὁ κ. Λόβε (Lowe), ἵνα καταστήσῃ *εἰσαιοθητοτέρα* τὴν ἀνάγκην τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως, ἀνέφερε, καὶ δικαίως, ὅτι ἡ πρόοδος τῶν θεσμοθεσιῶν καὶ ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, δι' ὧν μέσων αἱ κατώτεραι τῆς κοινωνίας τάξεις ἀνέρχονται εἰς τὰ ὕψιστα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, ἀναγκαίως θέλουσι συνεπιφέρει καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀριστοκρατικῶν προνομίων. «Εἶναι καιρὸς, προσέθηκεν ὁ ρήτωρ, νὰ προνοήσωμεν, ἅπως οἱ μέλλοντες τῆς χώρας κυβερνήται μάθωσι ν' ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσιν.» Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀθηναίου κ. (Dixon), ἀναφέρων τοὺς λόγους τούτους τοῦ εὐφραδοῦς ρήτορος, ἠρώτα, ἂν δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ προηγηθῇ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἡ διάδοσις τῶν φώτων καὶ ἐμμέμμετα τοὺς μέχρι τῆς χθὲς κυβερνήτας. ὡς ἀμελήσαντας ἀνοήτως τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν κυβερνητῶν τῆς αὔριον. Ἀναμφισβόλως, ἂν ἐσκέπτοντο λογικῶς, ἐντεῦθεν ἔπρεπε ν' ἀρχίσωσιν ἄλλ' εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου σπανίως προίσταται ἡ λογικὴ. Ὁ Βολταῖρος εἶπε· «καθόσον οἱ ἄνθρωποι ἐκπαίδεύονται κατὰ τοσοῦτον ἔγινονται ἐλεύθεροι.» Μετὰ τοῦτον ἄλλοι εἶπον· «καθόσον οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἐλεύθεροι κατὰ τοσοῦτον ἐκπαίδεύονται»· λόγιον δι' οὗ τὰ πάντα ἀπόλλυνται, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Ριβαλόρ. Ἀλλ' ὅπως συμβιβάσωμεν τὸν Ριβαλόρ καὶ τὸν Βολταῖρον λέγομεν, ὅτι οὐδὲν ἀπόλλυται, ἂν συμβαδίζωσιν ἕτεροι ἐκπαίδευσιν καὶ ἡ ἐλευθερία.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς χώρας, δὲν εἶναι κυρίως τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας τὸ κινεῖν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μεριμνῶντων περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἀριστοκρατία ἀνέλαθε σπουδαίως τὸ ἔργον τοῦτο διὰ λόγους ὅλως πολιτικούς. Ἀπειλούμενη ὑπὸ τοῦ ἡσμεραὶ ἐξογκουμένου κύματος τῆς δημοκρατίας κατενόησεν ἐγκαίρως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προσοικειωθῇ αὐτὴν παρατιμωμένη τινῶν προνομίων. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδόλως ἐξετάζομεν τὴν αἰτίαν, ἀφοῦ ἡ εὐεργεσία ἦναι πραγματικὴ καὶ ἡ πρόοδος βαιὴ ἐπὶ τὰ κρείττω.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1868 τὸ κοινοβούλιον παρεδέξατο τὸ νομοσχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεων, τὸ καθιερώσάν τινος τῶν βελτιώσεων τῶν παρὰ τοῦ κ. Φόρστερ καὶ τῶν φίλων του προταθεισῶν.

Προθύμως ἀναγράφομεν ἐνταῦθα τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν οἱ συνετοὶ καὶ πρακτικοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες στηριζόμενοι, κατεγίνοντο ἀνευδότης ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως.

«Ἡ βιομηχανικὴ ἡμῶν ἰδιοκτησία, ἔλεγον, ἐξαρτάται ἐκ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς θέλομεν προνοήσῃ περὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως. Πάντη ἀνωφελὴς καθίσταται ἡ τεχνικὴ μάθησις, τὴν ὅποιαν ἀποκτώσιν οἱ βιομηχανοὶ τῆς ἡμετέρας χώρας, στερούμενοι ὅλως τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαίδευσως.»

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἀπειρία ἐργατῶν, καθ' ὅλοκληρίαν ἀναλαφρῶν.

«Τὸ κοινοβούλιον ἀπεφάσισε καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη μεγίστην εἰς αὐτὸ περιποιεῖ τιμὴν, ὅπως ἡ Ἀγγλία διοικεῖται τοῦ λοιποῦ διὰ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου. Τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ ἐκπαιδεύσωμεν τὸν λαὸν καὶ κατόπιν νὰ ἐμπιστευθῶμεν αὐτῷ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ἡμεῖς οὐδόλως ἀναγνωρίζομεν τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἀδιστακτικῶς πιστεύοντες, ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πράγματι ταχέως ἤθελον οὗτος ἐκπαιδευθῇ. Ἡ δὲ λοιπὸν, χορηγήσαντες αὐτῷ τὰ δικαιώματα τοῦ μετέχειν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν πρέπει ν' ἀναβάλωμεν ἐπὶ πλέον τὴν ἐκπαίδευσίν του.»

Οὕτως, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ τὰ ἀτοπήματα τῆς μέχρις ἐσχάτων χωρούσης συγκεντρώσεως καθιστῶσι προφανῆ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὰς διοικήσεις καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν μεγαλειτέρα ἐλευθερία ἐνεργείας, οἱ Ἀγγλοὶ, μάρτυρες τῶν λυπηρῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας, τῆς εἰς ἰδύτας καὶ σωματεῖα χορηγηθείσης, ἐνασχολοῦνται πρὸς κανονισμόν αὐτῆς διὰ τῆς κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ δυσκόλως συνήνεσαν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης ἐπὶ τῶν πανταχόθεν ἐπιμόνως ἀπαιτηθεισῶν μεταρρυθμίσεων ὡς πρὸς τὸν ὄργανισμόν τῶν δημοτικῶν σχολῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ ἐπέμβασις αὕτη οὐδόλως ἀφώρα τὴν προκαταρκτικὴν, μέσην ἢ ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, ἀποκλειστικῶς ἀνηκούσης εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἢ ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν.

Ψηφίζον ποσόν ὑπέρογκον (15 ἑκατομμύρια) διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν παιδιῶν σχολῶν ἢ πρὸς συνδρομὴν συστάσεως νέων, τὸ κοινοβούλιον ῥητῶς ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ Κράτος δύναται νὰ βοηθήσῃ χρηματικῶς ἐκείνας ἐκ τῶν σχολῶν, ὅσαι ἤθελον συναινέσει εἰς τοῦτο.

Κατὰ συνέπειαν ἐκ τῶν προτέρων ἦσαν βέβαιοι, ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους ἤθελε περιορισθῆ ἐντὸς στενοτάτων ὁρίων, διότι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις δοκιμάζει τόσῃ ἀνδρίαν, ἀναμιγνυομένη εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν κυβερνήσεων, ὅσην οὗτοι ὑφιστάμενοι τὴν ἀνάμιξιν τῆς κυβερνήσεως. Διὰ πάντα Ἕλληνας ἢ κυβερνήσις εἶναι ἀπλοῦν συμβεβηκός καὶ οὐδὲν πλέον· τὸ ἔθνος εἶναι τὸ πᾶν. Ἡ ἰδέα τοῦ ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος τὴν διδασκαλίαν βεβαίως ἤθελε προσκρούσει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους, διεγείρουσα κυρίως τὴν χολὴν τοῦ κλήρου. Ὅποιαν θρησκείαν ἤθελε διδάξει; Ἀναμφιβόλως τὸν Ἀγγλικανισμόν, τοῦτέστι τὴν θρησκείαν τῶν πλειόνων. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἤθελεν ἐξερεθίσαι ἐναντίον του τοὺς ἐτεροδοξοῦντας. Ὅθεν ἀποφασίζοντες ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἰδρυόμεναι σχολαὶ θέλουσιν εἶσθαι ὅλως ἀνεξάρτητοι τῆς κληρικῆς ἐπιτροπῆς, ἐνεργοῦσι συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν διαφόρων κοινοτήτων. Ἐπομένως ἡ Ἀγγλία, οὕτω πολιτευομένη, θέλει ἐπιφέρει διὰ τῆς ἰσχύος τῶν πραγμάτων τὸν χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κράτους, ἄλλ' οὐχὶ ἄνευ δυσκολιῶν, ἕνεκεν τῶν ἀνυπερβλήτων προσκομιμάτων, τὰ ὅποια παρουσιάζει ἡ ἀδιασπᾶστος συνδεομένη μετὰ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας δημοτικῆς ἐκπαίδευσίς, ὧν τὴν συγχώνευσιν ἀπαιτεῖ, ἐπιμύονως ἀντιστάμενον, τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων αἱρέσεων.

(ἰκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ. (α)

ὑπὸ τοῦ διδάκτορος KARL OPPEL.

(Μετάφρασις ΧΑΡΙΣΗ ΠΟΥΛΙΟΥ)

Γουλ. Ἄλλ' αὕτη εἶναι πασίγνωστος ἀλήθεια, καὶ ἕκαστος τὴν γνωρίζει. Ἐρώτησον ὃν τινα θέλεις· πάντες θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσωσιν.

Καρ. Τοῦτο οὐδὲν σημαίνει. Ὑπάρχουσι φράσεις διαδιδόμεναι ὡς μισσητικῆ νόσος, ἃς ὁ εἰς λέγει μετὰ τὸν ἄλλον, ἄλλ' οὐδεὶς τούτων εἶνε ἐπιτήδειος νὰ κρίνῃ. Δὲν θέλεις μοι ἀρνηθῆ ὅτι πᾶς ὅστις θέλει νὰ εἴπῃ τι περὶ

(α) Συνέχεια ἰδὲ προηγ. φολ. σελ. 51.

τοῦ προκειμένου ἡμῖν ζητήματος, πρέπει ὀλίγα τινὰ τοῦλάχιστον νὰ ἤξεύρῃ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ὅτι ταύτην τὴν ἱστορίαν δὲν τὴν διδάσκειται τις ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ. Εἰς τὰ συνήθη δημοτικὰ σχολεῖα μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἄλλο ἐκ τῆς ἱστορίας διδάσκειται ἢ διήγησις πολέμων, μαχῶν καὶ μεταβολῶν βασιλέων.

Ἄλλ' ἐγὼ θὰ σὰς ἀποδείξω τούναντίον διὰ παραδειγμάτων ὅτι ἡ ἀνθρωπότης προώδευσεν.

Ὁ Λούθηρος ἦτο εἰς τῶν σοφωτάτων τοῦ αἰῶνός του, καὶ ὅμως ἐφρόνει, ὅπως καὶ πάντες οἱ σύγχρονοί του, ὅτι ἡ χάλαζα, αἱ βρονταὶ καὶ αἱ καταιγίδες ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὁμοίως ὅτι οἱ φαρμακεροὶ ὄφεις δὲν ἐπλάσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. Ἀναμνήθητι τὰς θεοδικίας, τοὺς μάντις, τοὺς μάγους, φαντάσθητι τὰς κατακαύσεις τῶν μαγισσῶν καὶ θὰ ὁμολογήσῃς ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἔγεινε φρονιμωτέρα. Ἄν δὲ καὶ σήμερον συμβαίη ὥστε χωρικός τις νὰ θέλῃ νὰ ἀνακαλύψῃ θησαυρὸν, ὅτι κέρη τις ῥίπτει τὰ χαρτιά, καὶ προφητεύει ἐκ τοῦ ἰζήματος τοῦ καφέ, ταῦτα εἶνε φαινόμενα ἀπαντῶντα μόνον παρὰ τῷ ἀπαιδεύτῳ καὶ ἄνευ ἀνατροφῆς λαῶ, εἰς ἄλλους ὅμως χρόνους καὶ οἱ μάλιστα πεπαιδευμένοι δὲν ἦσαν καλλίτεροι. Ἐκατοντάδες πτωχῶν γυναικῶν γραιῶν κατεκάησαν ὡς μάγισσαι οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς χωρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι τῇ διαταγῇ σοφωτάτου ἄρχοντος καὶ πεφωτισμένων δικαστῶν. Ὑπάρχει σήμερον εἰς καὶ μόνος δικαστικός σύλλογος ἐν ὅλῃ τῇ Γερμανίᾳ, ὅστις νὰ ἐκδώσῃ τοιαύτην ἀπόφασιν; Ἡ 1583 ἐν Βερολίῳ ἐθανατώθησαν δύο γραιαί, διότι εἶχον ἐρημώσει τὴν χώραν διὰ χαλάζης. Σήμερον ἐπέρχεται κἂν εἰς τὸν νοῦν τινος τοῦτο;

Γουλ. Καλῶς. Ἄν παραβάλω τὴν παλαιότεραν δεισιδαιμονίαν πρὸς τὴν παρούσαν, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἔγεινε συνετωτέρα, μετριωτέρα, ἐμβριθεσττέρα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καλλιτέρα.

Καρ. Καὶ ὅμως ἔγεινε καλλιτέρα.

Εἰς τὴν μάχην, τὴν ὁποίαν τῷ 665 π. Χ. ὁ Τύλλος Ὀστίλιος εἶχε συνάψει πρὸς τοὺς Οὐεντανούς καὶ Φιδηνάτας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν Μέτος Φουφέτιος εἶχε φανῆ ἄπιστος, καὶ ὁ Τύλλος διέταξε πρὸς τιμωρίαν τοῦ δημοσίου ἐνώπιον ὄλου τοῦ λαοῦ νὰ δεθῇ μεταξὺ δύο τεθρίππων· τότε δὲ οἱ ἵπποι ἐκίνησαν καὶ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ζῶν κατεκερματίσθη φρικῶδως. Τοῦτο δὲ δὲν ἐθεωρήθη σκληρότης αἰμοχαροῦς τυράννου, ἀλλὰ πράξις συμφωνοῦσα πληρέστατα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ἡξεύρεις ὅτι ὁ Ἡρώδης διέταξε νὰ φονευθῶσιν ἐν Βηθλεὲμ πάντα τὰ μικροτέρων τῶν δύο ἐτῶν ἔχοντα ἡλικίαν παιδιά, καὶ ὅτι ἡ διαταγή του ἐκείνη ἐξετελέσθη.

Σήμερον ἤθελεν εἶνε δυνατὸν νὰ διατάξῃ παρ' ἡμῖν ἡγεμόν τις εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν νὰ σφαγῶσι πάντα τὰ μικρότερα τῶν δύο ἐτῶν παιδία; Τοιοῦτόν τι εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις; Καὶ ἂν αὐτὸς (ἴσως εἰς στιγμὴν παραφροσύνης) ἤθελε δώσει τοιαύτην διαταγὴν, θὰ ἐξετελεῖτο; Οὐχί, διότι οὐδεμία χεὶρ θὰ εὕρισκετο πρὸς τοιαύτην πράξιν, καὶ ὁ χεῖριστος δῆμιος θὰ ἐφαίνετο εὐσπλαγχτικώτερος ἢ ὥστε νὰ θανατώσῃ ἀπαθῶς ἀθῶα παιδία.

Πρόσεξον εἰς τοῦτο καλῶς. Δὲν ἔμιλλῶ περι σκληροτήτων τινῶν ἀτόμου τινὸς ἐγκαταλειμμένου καὶ ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ λαοῦ· δὲν δύνασαι λοιπὸν νὰ μοι ἀντιτάξῃς περιπτώσιν τινα τοιαύτην ἐκ τοῦ νῦν χρόνου. Δὲν ἔμιλλῶ ἐπ' ἴσης περι πράξεων γενομένων ἐν πλήρει πάθους ἐξεγέρσει, καὶ ἴσως ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης, ἵνα μὴ δυνηθῆς νὰ μοι ὀνομάσῃς τὰ μεθυμένα στρατεύματα, ἅτινα τῇ 4 Δεκεμβρίου 1851 τοὺς ἡσυχούς ἐπὶ τῶν λεωφόρων περιερχομένους ἐφόνευσαν. Ὅμιλλῶ μόνον περι πραγμάτων, ἅτινα διεπράχθησαν ὑπὸ τοιούτων, οἵτινες ἴσταντο ἐπὶ κορυφῆς τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξετελοῦντο ἄνευ ἀποστροφῆς ὑπὸ τῶν ὑπηκόων, ἅτε συμφωνοῦντα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ὁ βασιλεὺς Valdemar Atterdag τῆς Δανιμαρκίας (1340—1375) εὕρισκεν ὅτι ἡ δεσποινὶς τῆς αὐλῆς Tone ἦτο θελκτικώτερα τῆς συζύγου του Helvig· ὅθεν παρημέλησε μὲν ταύτην, ἐπεσώρευε δὲ εἰς ἐκείνην τὰ τῆς εὐνοίας του δείγματα. Ἡ βασίλισσα ὠργίσθη διὰ τοῦτο· ὅθεν ὠδήγησεν ἡμέραν τινα τὴν μικρὰν Tone εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ φρουρίου Wisighorg λουτρόν της, τὴν ἐκλείσεν ἐκεῖ, ἔλαθε τὰς κλείς καὶ διέταξε τοὺς ὑπηρέτας της νὰ τὸ θερμάνωσιν ὅσον ἦτο δυνατὸν. Ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἡ ταλαίπωρος ἐτελεύτησεν. Ὁ Valdemar διέταξεν ἵνα πρὸς τιμωρίαν της ἡ βασίλισσα μὴ ἐμφανισθῇ πλέον ἐνώπιόν του, μὴδὲ εἰς δημοσίας ἐορτάς, καὶ νὰ μὴ φέρῃ πλέον τὸ χρυσοῦν στέμμα. Ἄλλ' ἐν τῇ αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ ἱππότης τις Folkvard Lonmanson, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ βασιλεὺς ἐνόμισεν ὅτι ἀπήλαυνεν ἰδιαιτέρως τινὸς εὐνοίας παρὰ τῇ Helvig· διὰ τοῦτο ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς καὶ βραδυτέρον κατεδικάσθη εἰς φοβερὸν θάνατον. Ἐνέπηξαν δὴλ. εἰς κάδον χιλιάδας ἦλων οὕτως ὥστε πᾶσαι αὐτῶν αἰ δξύτητες ἦσαν πρὸς τὰ ἔξω, διὰ πυρὸς ἐθέρμαναν τοὺς ἦλους τούτους, ἔρριψαν ἔπειτα γυμνὸν τὸν ἱππότην εἰς τὸν κάδον, τὸν ὁποῖον ἐκλείσεν, καὶ ἐκύλιον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μέχρις οὗ ὁ δύστηνος Folkvarb ἐτελεύτησεν ὑπὸ τῶν βασάνων. Καὶ ταῦτα πάντα ἐγένοντο δημοσίᾳ, καὶ πολλοὶ χεῖρες συνειργάζοντο εἰς τοῦτο. Θὰ ἠδύνατο ὁ νῦν βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας νὰ διατάξῃ τοιοῦτόν τι; καὶ θὰ ὑπήκουον εἰς αὐτόν;

Αἱ φρικωδέσταται σκληρότητες, αἱ ἀπαντῶσαι εἰς τοὺς ἀρχαίους μύθους

καὶ παραδόσεις τὰς ὁποίας ἡμεῖς ὡς βδελυρότατα οὐδόλως διηγούμεθα εἰς τὰ παιδία, δὲν εἶναι πλασται, πᾶσαι συνέβησάν ποτε, καὶ ἴσα ἴσα τοῦτο δεκνύει τὴν ἐπὶ τὰ κρεῖττω πρόοδον, ὅτι ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ τὰς νοήσωμεν ὡς πραγματικὰς.

Σήμερον δύναται τις ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους θέλει νὰ ἐξαφανίσῃ, νὰ ἀποστείλῃ εἰς Καϋέννην ἢ εἰς Σιθρίαν, ἀλλὰ δὲν δύναται, ὡς ἐπὶ Σύλλα, νὰ κλείσῃ αὐτοὺς ἐντὸς ἱπποδρομίου καὶ ἐκεῖ κατὰ χιλιάδας νὰ κατακόψῃ. Δύναται τις ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ὡς στασιαστικοὺς ἀνεκάλυψε, νὰ κρεμάσῃ ἢ κατὰ χάριν νὰ τοὺς φονεύσῃ διὰ σφαῖρας, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ δέσῃ αὐτοὺς, ὅπως ὁ Νέρων, εἰς σάκκους, νὰ θάψῃ μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ ἐν τῇ γῆ, νὰ ἀλείψῃ διὰ πίσης καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ κατακαύσῃ. Θὰ εὐρεθῇ ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ εἰς καὶ μόνος βασιλεὺς, ὅστις νὰ διατάξῃ τοιοῦτόν τι, ἢ εἰς μόνος δῆμιος, ὅστις νὰ τὸ ἐκτελέσῃ;

Δύναται βασιλεὺς τις νὰ θάψῃ εἰς τὴν γῆν ζῶντας τοὺς στρατηγούς του μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, ἐὰν δὲν εἶνε εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτοὺς, ὅπως ἔπραξεν ὁ Καμβύσης; Δύναται τις ἔτι τοὺς αἰχμαλώτους νὰ ἐξαπλώνῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ διερχόμενος ἀνωθεν αὐτῶν νὰ κατακόπτῃ διὰ τῶν σιδηρῶν τροχῶν τῶν ἀρμάτων ἢ ζῶντας νὰ ῥίπτῃ εἰς τὰς καμίνους καὶ κατακαίῃ, ἢ διὰ πρίονος νὰ ἐκτεμαχίζῃ, ὅπως ὁ Δαυὶδ ἐποίησε πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀμμωνίτας; Καὶ ὅμως ὁ Δαυὶδ δὲν ἦτο τέρας τι, ἀλλ' ἀνὴρ «κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ».

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Rügen τρέφονται κάλλιστα διὰ τῆς γεωργίας, ἀλιείας καὶ ναυτιλίας, δὲν καταφρονοῦσιν ὅμως καὶ τὰς πλουσίας λείας, ὅσας φέρει αὐτοῖς ἡ θάλασσα ἐκ τῶν ναυαγησάντων πλοίων. Ὑπῆρχε χρόνος, καθ' ὃν οὐδόλως ἐφρόντιζον περὶ τῶν δυστυχῶν, οἵτινες διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ πλοίου περιουσίαν, καὶ ἴσως καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἔχονον, τὸν ἀναντίον ἔχαιρον δι' ἐκάστην τρικυμίαν ὡς φέρουσαν αὐτοῖς ναύαγια. Ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων κατὰγεται τὸ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς εὐχαῖς χωρίον, ὅπερ πρὸ 50 ἐτῶν ἐτι ἀπὸ τῶν ἀμβίωνων πάσης τῆς νήσου Rügen καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἠδύνατό τις νὰ ἀκούσῃ· ἦτο δέ: «Παρακαλοῦμέν σε, Κύριε, εὐλόγησον ἐν τῇ μεγάλῃ σου χάριτι τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ναυαγίων». Πρῶτον τῷ 1827 διέταξεν ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὁ Γ' νὰ παύσῃ αὕτη ἡ εὐχή. Δὲν συνεπληρώθησαν ἔτι 50 ἔτη, ἀφ' ὅτου ἔπαυσε, καὶ ὅμως τίς θὰ ἠδύνατο ταύτην τὴν πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴν ὑπὲρ πολλῶν καὶ μεγάλων ναυαγίων νὰ εἰσαγάγῃ πάλιν εἰς τινα ἐκκλησιαστικὴν προσευχὴν;

Που. Συμφωνῶ σοι καὶ ὡς πρὸς τοῦτο, ὅτι δηλ. ἡμεῖς εἴμεθα ὀλιγότερον ὅμοιοι, βάρβαροι καὶ σκληροὶ τῶν προγόνων μᾶς· ἀλλὰ πῶς ἔχουσι π. χ.

τά περί τοῦ δικαίου καὶ δικαιοσύνης; Ποῦ εἶνε οἱ παλαιοὶ ἔντιμοι καὶ χρηστοὶ καιροί; Ποῦ ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ πίστις;

Καρ. Οἱ ἵπποται τοῦ μέσου αἰῶνος ἐπέπιπτον ἐπὶ ἐκάστης συνοδείας ἀμυξῶν, ἧτις ἐπορεύετο εἰς τὰς ἐμπορικὰς πανηγύρεις εἰς Φραγκοφούρτην ἢ Δειψίαν καὶ ἐλήστευον αὐτήν. Τοῦτο δὲ ὀνομάζεται σήμερον ἡ ἐπὶ τῶν ὁδῶν ληστεία· ἀλλ' ἡ πλεῖστον καὶ τὰ μέγιστα ἐπαινουμένη τάξις τῶν ἵπποτῶν δὲν ἤσχύνετο διὰ τοῦτο· κατὰ τὰς θεωρίας τῶν ἤτολιαν φυσικῶν νὰ προσβάλλῃ ὁ ἰσχυρὸς ὅπου ἤθελεν.

Ἡ μεγάλη Μαργαρίτα, βασίλισσα τῆς Δανιμαρκίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἡ Σεμίραμις τοῦ βορᾶ (+1412), ἔμαθεν ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἐπίσκοπος Ἑρρίκος Carlson ἐκ Marienburg εἶχε κληροδοτήσει εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς Οὐψάλης βαρεῖάν τινα κιβωτὸν πλήρη χρυσοῦ, μαργαριτῶν καὶ πολυτίμων λίθων. Ἐξέπεμψε λοιπὸν τοὺς ἵπποτάς της, οἵτινες ἐκρύβησαν ἐν τινὶ παρακειμένῳ τῇ Marienburg δάσει, μέχρις οὗ ἡ συνοδεία, ἧτις ἔμελλε νὰ μεταφέρει τὸν πολυτίμον θησαυρὸν εἰς Οὐψάλην, ἔφθασεν ἐκεῖ, τότε ἐξώρμησαν οἱ ἵπποται, κατέβαλον τοὺς ὀπλισμένους ἐν ὀνόματι τῆς βασιλείσσης, ἐεδίωξαν τοὺς συνοδεύοντας ἱερομένους καὶ ἐκόμισαν τὴν ἀνεκτίμητον κιβωτὸν εἰς τὸ παλάτιον τῆς βασιλείσσης ἐν Roskild. Καὶ ἡ Μαργαρίτα εἶπε νὰ λειτουργήσωσιν ἐν τῇ τῶν ἀνακτόρων ἐκκλησίᾳ εὐχαριστοῦντες ὅτι τὸ ἔργον τῇ βοήθειᾳ τῆς ἀγίας παρθένου ἐπέτυχεν.

Ὅπου καὶ ἂν περιβλέψω, δὲν εὐρίσκω τὴν τιμιότητα, τὴν πίστιν, τὴν χρηστότητα, τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρχαίων χρόνων· πάντα ταῦτα τὰ προτερήματα εὐρίσκονται μόνον ἐν τῷ στόματι τῶν ζησάντων ὑστερον τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ «καλὸς παλαιὸς χρόνος» εἶνε μόνον μία φράσις.

Γουλ. Στῆθι! Ἐνταῦθα δύναμαι νὰ σὲ ἀντικρούσω. Πόθεν προέρχεται ὥστε τὰ δικαστήρια νὰ ἔχωσι τώρα πλείονας ἐργασίας ἢ ἄλλοτε; Πόθεν προέρχεται ὅτι αἱ φυλακαὶ οὐδέποτε ἐπληρώθησαν ὅπως νῦν, ἂν μὴ προκύπτῃ ἐκ τούτου, ὅτι πλείονες ἀπάται καὶ κλοπαὶ γίνονται;

Καρ. Οὐχί· προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι τώρα καταφεύγουσιν εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ὅτι τώρα τιμωροῦνται διὰ πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἄλλοτε οὐδὲ κἂν ἔστρεφε τις τὴν προσοχὴν του.

Ἄν ἄλλοτε ὑπηρέτης τις ἐκλεπτε τὸν κύριόν του, οὗτος ἐμαστίγου αὐτὸν δεινῶς καὶ ἐξέβαλλεν ἐκ τῆς οἰκίας· σήμερον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐὰν ἐδίδεν ἐν ῥάπισμα εἰς τὸν Β, ἐλάμβανεν οὗτος τὸν Α ἐκ τῆς κόμης, καὶ τὸ πρᾶγμα τοιουτοτρόπως (πίθανῶς διὰ τῆς συνδρομῆς τινῶν γειτόνων) ἐτελείωνε διὰ πυγμῆς. Τώρα γίνονται παράπονα, ἀκρασίες μαρτύρων, δημοσία καὶ προφορική συζήτησις, φυλακὴ κτλ.—Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ᾔναι τις δικα-

στής, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀναγνώσῃ τὰ πρακτικὰ τῶν δικαστηρίων, ἵνα ἴδῃ ὅτι σήμερον 1000 πράγματα ἀναφέρονται εἰς τὸ δικαστήριον, περὶ τῶν ὁποίων ἄλλως οὐδεὶς κἂν λόγος θὰ ἐγένετο.

Εἶδον «στατιστικὴν τῶν κακουργημάτων» τῆς Ἀγγλίας, ἐξ ἧς δι' ἀριθμῶν ὀρισμένων τελείως καταφαίνεται ὅτι ἐκεῖ τὰ κακουργήματα ἀείποτε ἐλαττοῦνται. Παρ' ἡμῖν τοῖς ἐν τῇ ἡπείρῳ ἡ στατιστικὴ εἶνε ἔτι ὅλως νέα, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν τοιαύτας παραβολὰς, καὶ δὲν πρέπει τὰ πρῶτα μετὰ αἰματηρὸν πόλεμον ἔτη νὰ ληφθῶσιν ὡς εἰκὼν καὶ μέτρον τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ, διότι πᾶς πόλεμος ἐξαγριώνει οὐχὶ μόνον τοὺς συνεργασθέντας εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐπηρεασθέντας ὑπ' αὐτοῦ. Ὅταν ὁ πατὴρ διηγήται μετὰ κόμπου τίνι τρόπῳ ἐνταῦθα ἐνέπηξεν εἰς τὸ στήθος ἐχθροῦ τινος τὴν λόγχην, ἐκεῖ ἐκρήμισεν ἄλλον ἐκ τοῦ παραθύρου, τότε ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς νὰ ἐκτελέσῃ τοιαῦτα κατορθώματα, καὶ ἀσκεῖται εἰς αὐτὰ κατὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ. Ἐπομένως τὰ δύο τελευταῖα ἔτη δὲν συγκαταριθμοῦνται ἐν τῷ ὑπολογισμῷ ἡμῶν.

Ἄν δὲ τελευταῖον λέγῃς «αἱ φυλακαὶ οὐδέποτε ἐπληρώθησαν ὡς σήμερον», τοῦτο εἶνε ἔκφρασις (ἐπιτραπήτω μοι), τὴν ὁποῖαν δύναται μὲν τις νὰ μεταχειρισθῇ, ὡς καὶ μεταχειρίζεται, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως δύναται νὰ ἀποδείξῃ. Τοῦναντίον δὲ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐπὶ αὐτοκράτορος Τιβερίου ἐγένοντο παράπονα ὅτι πάντοτε εἶνε ἀνάγκη νὰ οἰκοδομῶνται νέα φυλακαὶ, αἵτινες νὰ περιλαμβάνωσι τὸν ὁσημέραι αὐξάνοντα ἀριθμὸν τῶν κακούργων· παρέδιδον τοὺς κακούργους εἰς τὸν διὰ τοῦ πυρὸς θάνατον, παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τὰ ἄγρια θηρία πρὸς βορᾶν, ἐσταύρωνον αὐτοὺς, ἀλλ' οὐδεμίαν τῶν οὕτω φρικωδῶν τιμωριῶν ἐπῆρκει· σχεδὸν εἰδῆρος δὲν ὑπῆρχεν εἰς κατασκευὴν ἀρότρων, διότι μετεχειρίζοντο αὐτὸν εἰς κατασκευὴν ἀλύσεων διὰ τοὺς κακούργους. (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

ὑπὸ ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΕΒΕΡΤΥ.

Διδάκτορος καὶ μέλους τοῦ πρωσσοῦ κοινοβουλίου (α)

(Μετὰφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ)

ΑΡΑΒΕΣ.—Καὶ οἱ Ἄραβες, οἵτινες ἀπεδέχθησαν τὰ σπέρματα ἐλληνικῆς παιδείας, ἀφιέρωσαν ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ὄργωντος αὐτῶν πνεύματος εἰς τὰς ἐπιστήμας. Οἱ Καλίφαι καθίδρυσαν ἀκαδημίας καὶ πανεπιστήμια.

(α) Συνέχεια. Ἴδε προηγ. φυλ. σελ. 55.

ΙΤΑΛΙΑ.—Ἐν τῇ Μητροπόλει τοῦ ῥωμαϊσμοῦ Ἰταλία προήχθη μετ' ὀλίγον ἢ ἐκ τῆς συμμίξεως ἐκείνης μετὰ τοῦ γερμανισμοῦ ἀναπτυχθεῖσα μόρφωσις εἰς ὑψίστην ἀκμὴν.

Ἐν Ἀπουλίᾳ, ἔνθα ἀπόκησαν οἱ Νορμανοὶ, ἐγένετο τὸ Σαλέρνον ἢ κοίτη τῆς ὑπὸ Ἰουδαίων διδασκομένης ἱατρικῆς, ἐν Λομβαρδίᾳ δὲ ἡ Βολωνία τὸ φυτώριον τῆς Νομικῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τούτοις ἀντιθέτως πρὸς τὴν περὶ χριστιανισμοῦ τῶν Γερμανῶν ἰδέαν, καθ' ἣν ἐκ τῆς θρησκείας προκύπτει μία ἀλήθεια, ἐπεκράτησεν ἐν Ῥώμῃ ἢ Ἰουδαϊκῇ—ἡ ἰδέα ἀποκλειστικοῦ ἱερατείου.

Τοιοῦτοτρόπως ἐδραϊώθη ἐν Ῥώμῃ ἀποκλειστικὴ τις δοξασία περὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἥτις εἰς τὰς χεῖρας φιλάρχου ἱερατείου κατέστη τύραννος τοῦ κόσμου. Ἐπέζητει νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὸ τὴν τε πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν.

Τὸ ῥωμαϊκὸν ἱερατεῖον καταπολέμει συστηματικῶς τὴν ἐλευθέραν ἐπιστήμην. Ἐν Σαλέρνῳ ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ἱατροὺς ἢ ἐκθεσις σκελετῶν, ἐν Βολωνίᾳ ἡ διδασκαλία τοῦ κανονικοῦ Δικαίου ἐπροτιμᾶτο τῆς τοῦ πολιτικοῦ. Διὰ ταύτης δ' ἐχαλκεύοντο αἱ ψευδεῖς διατάξεις τοῦ ἐκ Σιβίλλης Πενδοϊσηδόρου πρὸς στερήσεων τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα.

Ἄλλ' ὁ παπισμὸς δὲν καταπολέμει μόνον τὴν ἐλευθέραν ἐπιστήμην ἐν τοῖς ἀνωτάτοις ἐκπαιδευτηρίοις. Οἱ παπισταὶ προσεπάθουν νὰ γείνωσι κύριοι τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἡδὴ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐπεμελήθησαν τῆς ἀνατροφῆς.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.—Ὁ Χρυσόστομος (147 μ. Χ.) ἀέθεσε σπουδαῖον μέρος τῆς ἀνατροφῆς εἰς τὰς γυναῖκας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.—Ὁ Βασίλειος (378) συνέδεσε μετὰ τῆς ἀνατροφῆς αὐστηρὰν ἀσκησιν.

ὑπὸ τοῦ ἱερατείου τοῦ διαμορφωθέντος ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ἰδίως δὲ τῶν Βενεδικτίνων, τῶν μονασταρίων καὶ καθιδρυμάτων αὐτῶν, μετεδίδετο ἡ διδασκαλία καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἄλλ' οἱ μοναχοὶ ἐγένοντο πονηροὶ καὶ φιλήδονοι. Οἱ Φραγκισκανοὶ, οἱ δεισιδαίμονες καὶ φανατικοὶ Δομηνικάνοι κατέστρεφον τὸν ἀγαθὸν σπόρον, ὃν οἱ Βενεδικτινοὶ ἔσπειρον.

Τοιοῦτῳ τρόπῳ τὰ ἱερατικὰ σχολεῖα ἐγένοντο διδασκαλεῖα τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς τῶν ἡθῶν διαφθορᾶς.

ΙΠΠΟΤΑΙ.—Κατὰ τῶν ἱερατικῶν τούτων σχολείων τῆς διδασκαλίας καὶ σοφίης αὐτῶν ἀντετάχθησαν πρῶτον οἱ ἰππόται ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν, ἐκγυμνάζοντες τὰ σώματα αὐτῶν καὶ ἐξασκούμενοι περὶ τὴν πολεμικὴν καὶ μουσικὴν.

Ἀφοῦ ἄμως, συνεπειὰ τοῦ καὶ πάλιν ἐξ Ἑλλάδος διεγερθέντος ἔρωτος πρὸς τὰς ἐπιστήμας, οἱ πολῖται ἔλαβον συνείδησιν ἑαυτῶν καὶ ἐπελήφθησαν καὶ τῶν σχολείων.

ΙΤΑΛΙΑ.—Ἐκ τοῦ ἐλευθεροῦ ἀστυκοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς βιομηχανίας, παρήχθη πραγματικὴ πρὸς ἐλευθερίαν φέρουσα τάσις τῶν πνευμάτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰῶνος τὰ ἀστυκὰ σχολεῖα ἐν Μιλάνῳ, Φλωρεντίᾳ καὶ Βρεσσίᾳ διέσπασαν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἱερέων. Οἱ πολῖται ἐζήτησαν νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ τὴν ἐπὶ τῶν σχολείων ἐπιβλεψιν, δι' ἣ περιήλθον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἔδρᾳ τῆς ἱερατικῆς κυριαρχίας εἰς ἔριδας.

ΓΕΡΜΑΝΟΙ.—Τὸ παράδειγμα τῶν Ἰταλῶν ἐκίνησεν εἰς ἄμιλλαν τοὺς Γερμανοὺς. Ἀπὸ τοῦ 12ου—τοῦ 15ου αἰῶνος ἰδρύθησαν τὰ πρῶτα δημοτικὰ σχολεῖα ἐν Λομβεκ, Χαμβούργῳ, Στετίνῳ καὶ Λειψίᾳ.

Ὅσοι μᾶλλον διετήρουν αἱ πόλεις τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, τοσούτω καὶ ἐπεζήτουν τὴν ἐπὶ τῶν σχολείων ἐπιβλεψιν. Ταύτην ἀνέθετον εἰς ἱερεῖς χαίροντας τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, εἴτε εἰς συμβούλους λαϊκοὺς. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα τὰ σχολεῖα ὑπεβλήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἱερατεῖον ἀναταθειμένης τῆς ἐπιβλέψεως παρὰ τούτου εἰς τὸν γραμματισμένον ἐκκλησιαστικὸν τινος καθιδρύματος.

Διωρίζοντο δὲ παρὰ τούτου οἱ διδάσκαλοι, ὑπὸ τὸν ἕρον νὰ πύωνται κατὰ βούλησιν. Τὸ ἀλίωμα τοῦ διδασκάλου μετεβλήθη εἰς ἐπιτήδευμα.

Σὺν τῇ καταπτώσει τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος κατέπαυσε καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐπηύξησεν ἡ φιλαρχία τοῦ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ἐχθρικῶς διακειμένου ἱερατείου.

Ἡ ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ διατάραξις τῆς εἰρηνικῆς τῶν ἀνθρώπων ἐπιμιξίας προέβαινεν ἀξιοσημείωτη καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς ἐν τῇ Δύσει. Οἱ ἐπιδραμόντες Τούρκοι, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἑλληνας, οἴκους καὶ πάλιν ἐγένοντο πρόδρομοὶ τῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ νεωτέρα μόρφωσις ἐγένετο διὰ τῆς τυπογραφίας κοινὸν κτήμα.

Ἡ ἐπιστήμονικὴ παιδείσις (humaniora) ἐπιμεληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑράσμου (Erasmus) καὶ Ῥεϋχλίνου (Reuchlin) εἰς τὰς κάτω χώρας, κατέστη πανίσχυρος. Τὴν δὲ διὰ τῶν Τούρκων διακοπείσαν συγκοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις χαλαροῦται, ἐπέζητει ν' ἀναπληρώσῃ τὸ ἐξεγερθὲν πνεῦμα.

Ἡ πρὸς τὰς Ἰνδίας θαλασσίαι ὁδοὶ ἔμελλε ν' ἀναπληρώσῃ τὴν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαν καὶ ἀνεκαλύφθη ἡ Ἀμερικὴ.

Ἄλλ' ἡδὴ ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἀνέλαθε πρὸς ἴδιον συμφέρον τὰς ἡνίας τῆς καταπίεσεως, ὅς τὸ ἱερατεῖον εἶχε παραιτήσει.

ΚΑΡΟΛΟΣ Ε'.—Κάρολος ο Ε'. ανέλαβε τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀπολιτισμοῦ τῆς Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας πόλεμον.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ.—Ὁ Λούθηρος ἠνωμένος μετὰ τοῦ Τοβίγγλη (Tobingli) καὶ Καλθίνου ἀντέτασε κατ' ἐκείνου τὴν ἐξεγερθεῖσαν νεὰν ἀνάπνευσιν.

Σὺν τῇ πίσει τῶν σχολείων συνεπῆλθεν ἡ καταπίσις τοῦ ἔθνους.

Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ φανατισμοῦ, τῆς φιλαρχίας καὶ δεισιδαιμονίας τῶν ἱερέων προσεκάλεσεν ὁ Λούθηρος τοὺς εὐγενεῖς, Δημάρχους καὶ πολίτας τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, ἵνα ἀνγκινίσωσι τὰ σχολεῖα.

Οὕτως ἐκ τοῦ Προτεσταντισμοῦ παρήχθη ἡ δημοτικὴ σχολὴ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀμέσου σχέσεως τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἐγένοντο διδασκαλεῖα τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἀρχαίας μορφώσεως.

Ἄλλ' οἱ ἀναμορφωταὶ ἐπεζήτησαν προσέτι διὰ τῶν σχολείων καὶ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν σκοπῶν. ἠθέλησαν γὰρ μεταβάλλωσιν αὐτὰ εἰς ἐκκλησιαστικὰ καθιδρύματα.

Τὸ ὀρθόδοξον θεολογικὸν στοιχεῖον ἐξήσκει ὡσαύτως μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς.

Κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀναμορφώσεως ἀντετάχθη ὁ Εὐσεβισμὸς (Pietismus) τοῦ Σπένερ καθιστῶν τὴν θρησκείαν ἀντικείμενον τῆς καρδίας. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπενήργει κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὁ Γιανσενισμὸς (Gansenismus).

ΙΗΣΟΥΙΤΙΣΜΟΣ.—Ἀντίπαλος τούτων καὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ ἀνεφύη ὁ Ἰησουϊτισμὸς. Οἱ τούτου ὄπαδοι ἐπεμελοῦντο τῆς ἀρχαίας φιλολογίας, ἰδίως δ' ἐσπούδαζον λογικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἃς προσηκόντως παρεσκεύαζον πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν σκοπούς. Μὲ τοιαῦτα ὄπλα ἐξωπλισμένοι προσεκάλουν τὰς κοσμικὰς ἐξουσίας εἰς ὑποστήριξιν αὐτῶν, παριστῶντες εἰς αὐτὰς ἐπίφοβον τὴν ἐλευθερίαν.

Τοιοιουτρόπως τὰ σχολεῖα παρεδίδοντο ἐναλλάξ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους, τοὺς Πιστιστὰς καὶ τοὺς Ἰησουίτας. Τὰ σχολεῖα ἀπεσπάσθησαν τῆς ἐνεργείας τῆς Πολιτείας.

Ὁ Ἰησουϊτισμὸς ἦτο καὶ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ γράμματος καὶ τῆς πίστεως τοῦ γράμματος—(Nominalismus).

Κατὰ τούτου ἀντεστρατεύοντο δραστηρίως οἱ ἀποβλέποντες εἰς τὴν φύσιν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἰσχύοντας μηχανικοὺς καὶ ὀργανικοὺς νόμους οἵτι ἦσαν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Μονταίνιος (Montaigne) 1553—1599, ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Βάκων, ὁ Βερουλάνιος (Vaco, Verulan) 1564—1626. Τὸ νέον ὄργανον τῶν ἐπιστημῶν (Novumorganum scientiarum), ἐγένετο πηγὴ τῆς πρακτικῆς φιλολογίας.

(Ἐπεταὶ συνέχεια)

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΥΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.

ὑπὸ Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ. (α)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

Ἀγαπητὲ Ἀγαθόφρον,

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου βλέπω, ὡς ἦτο καὶ ἐπόμενον, ἐντελεῶς σε ἀπορροφθέντα ὑπὸ τῶν νεωτεριστικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς. Ἡ νεότης ἄπειρος ¹⁾ ἀκόμη τοῦ κόσμου εὐκόλως δελεάζεται ὑπὸ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ μέλλοντος περιφρονοῦσα τὸ παρὸν, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει, ἐπειδὴ ζῆ διὰ τὸ μέλλον. Ἄλλ' ὁ κόσμος εὐτυχῶς, ὅστις εἶνε θετικὸς, δὲν μεταωρίζεται ἐπὶ τῶν πτερυγῶν κινδυνώδους νεότητος, οὐδὲ φεύγει τὸ παρὸν, ἵνα εὕρῃ τὸ μέλλον, ἀλλὰ ζητεῖ μόνον γὰρ βελτιώσῃ τὸ παρὸν. Καὶ ἡ σάφρων πρόσδος εἶνε ἡ βελτιοῦσα, οὐχὶ ἡ αἵρουσα τὸ παρὸν. Ὡστε δὲν ἐξεπλάγην καθόλου διὰ τὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβες. Γνωρίζω καλῶς ὅτι τὸ σύστημα τοῦ Βέλλου καὶ Λαγκαστέρου δὲν εἶνε τὸ ἰδεῶδες τῶν διδασκτικῶν συστημάτων οὐδὲ ἠθέλησά ποτε ὡς τοιοῦτον γὰρ τὸ παραστήσω. Γνωρίζω τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ, δι' ἃς ἐδέησεν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰ 1845, 1858 καὶ 1860 γὰρ γείνωσι παιδαγωγικὰ συμβούλια, ἅτινα προέτειναν τροποποιήσεις, πρὸς θεραπείαν τῶν ἐλλείψεων. ²⁾ Τὰς βελτιώσεις αὐτῶν δυνάμεθα γὰρ δεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς.

(α) Συνέχεια. Ἴδε προηγ. φυλ. σελ. 61

1) Περίεργος φαίνεται ἡμῖν ἡ πολεμικὴ τοῦ Ἐμπειροκλέους, ὅστις εἰς πᾶν ζήτημα κηρύττει ἐσφαλμένην τὴν γνώμην τοῦ Ἀγαθόφρονος μόνον καὶ μόνον διότι οὗτος δὲν εἶνε γέρον ὡς καὶ αὐτός. Ὁ κ. Ἐμπειροκλῆς ὤφειλε γὰρ γνωρίζῃ ὡς Ἐμπειρος ἦδη τοῦ κόσμου ὅτι ἡμπορεῖ τις γὰρ ζῆσθαι πολὺν χρόνον καὶ γὰρ μὴ διδαχθῆ τόσα ὑπὸ τῆς πείρας, ὅσα δύναται ἄλλος ἐλιγότερον χρόνον ζῆσθαι. Ὁρθὴν πείραν δὲν δύναται γὰρ κάμῃ πᾶς ἄνθρωπος. Ἐπειτα τὴν γνώμην τοῦ Ἀγαθόφρονος δὲν ἀντιπροσώπευε μόνος αὐτός ὁ Ἀγαθόφρων, ἀλλ' ἀσπάζονται καὶ ἐφήρμοσαν καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ πανταχοῦ, ἔπου προώδευσαν τὰ σχολεῖα, ἄνδρες καὶ σοφοὶ καὶ γέροντες, ἔργον ἴδιον τὰ τῶν σχολείων ἔχοντες, ὧν τὴν γνώμην δὲν εἶνε τῶσαν εὐκόλον γὰρ ἀπορρίψῃ τις, ὅσα ν νομίζει ὁ κ. Ἐμπειροκλῆς.

2) Ὁ κ. Ἐμπειροκλῆς ἀποφαινόμενος τοιοιουτρόπως ἔα ἔχη ἴσως πρὸ αὐτοῦ ἄλλας ἀποφάσεις ἢ αὐτὰς, ἃς ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιτροπία συνελθοῦσα κατὰ τὸ 1858 ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1862. Πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς πείρας ἀπαδειχθῆ ἐν Ἀγγλίᾳ ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων δὲν μανθάνουσι σχεδὸν τίποτε. Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων Norris ἐδήλωσεν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιτροπείαν τοῦ 1858 ὅτι ἐν τοῖς ἐπιθεωρουμένοις σχολείοις μόλις τὸ 1] ἐ τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ τέλος τῆς μαθητείας των κατορθοῦσι γὰρ ἀναγινώσκωσι, γὰρ γράφωσι καὶ γὰρ λογαριάζω—

Ἄλλὰ δὲν δύναμαι εἰς τοῦτο νὰ συμφωνήσω πρὸς σέ, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον τὴν μηχανικὴν ἐργασίαν, ἥτις πάντοτε μένει μηχανικὴ, εἴτε ὑπὸ διδασκάλου γινουμένη εἴτε παρ' ἄλλου τινός, νὰ τὴν ἐκτελῇ ὁ ἐρμηνευτής. Διότι τότε ἐπιφορτίζων τὸν διδάσκαλον μὲ τοιαύτας ἐργασίας ἀφαιρεῖς παρ' αὐτοῦ τὸν χρόνον διὰ τὰς ἄλλας ἐργασίας τὰς σπουδαίας. Ἄφ' οὗ δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν διδασκάλους καὶ διὰ τὰ μικρὰ παιδιά καὶ διὰ τὰ μεγάλα, φρονιμώτερον εἶνε τὰ μεγάλα νὰ διδάσκωσιν οἱ διδάσκαλοι, τὰ δὲ μικρὰ οἱ προχωρημένοι μαθηταὶ ἢ τ' ἀνάπαλιν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ ἐργασία τῶν μικρῶν εἶνε τοιαύτη, ὥστε τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ ἐκτελέσῃ καὶ μαθητὴς καὶ διδάσκαλος.

Εἰς ἐμὲ τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ σαφές. Τρεῖς τρόποι οἰκονομίας τῆς διδασκαλίας ὑπάρχουσιν ἢ ὁ διδάσκαλος νὰ διδάσκῃ τοὺς μαθητὰς ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ διδάσκωσιν ἀλλήλους, ἢ μέρος μὲν ὁ διδάσκαλος μέρος δὲ οἱ μαθηταὶ. Ἐγὼ θεωρῶ τὸν τρίτον τρόπον τὸν καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον, οἱ ἄλλοι δύο εἶνε ἀκρότητες, αἵτινες ὡς τοιαῦται δὲν ἔχουσιν οὐδέποτε πρακτικότητα. Καὶ θὰ ἰδῆς, ἂν ἐφαρμοσθῇ ὁ πρῶτος, ὅτι θὰ καταστήσωμεν πάλιν εἰς τὸν τρίτον. Δὲν εἶνε δύσκολον διδάσκαλος ἐν Ἑλλάδι νὰ διδάσκῃ συγχρόνως καὶ ἐποφελῶς 100 καὶ περισσοτέρους πολλακίς μαθητὰς διαφορωτάτων πνευματικῶν καταστάσεων καὶ χαρακτήρων. Οἱ Ἕλληνες διδάσκαλοι δὲν ἔχουσι τῶν Γερμανῶν τὴν καρτερικότητα καὶ φιλοπονίαν. Καὶ ἐγὼ εὐχαριστημένος θὰ ἔμενον, ἂν ἤθελον νὰ ἐργασθῶ μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ σχολείου, ὅπως πρέπει. Ἡ ὠφέλεια θὰ ἦτο καταφανής. Ἄφ' οὗ οὗτοι δὲν θέλουσιν ἢ δὲν δύνανται νὰ ἐργασθῶσιν ὀλίγον, ποῦ βασιζόμενος σὺ ἀπαιτεῖς νὰ ἐργασθῶ πολὺ.

σ. ν. ἀνεκ. τ. ὡ. σ. Αἱ κατώτεροι τάξεις τῶν σχολείων ἦσαν ἔλειπαι. Μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας ἐφίστα ὁ διδάσκαλος τὴν προσοχὴν του. Ἄλλ' οἱ πλείότεροι τῶν μαθητῶν πολὺν χρόνον ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι μένοντες χωρὶς νὰ μαθῶσιν τίποτε, ἀηδίζον ἐπὶ τέλους καὶ ἀπεσιώρτων ἐκ τῶν σχολείων, χωρὶς νὰ δυνήσῃσι νὰ ἀπολαύσωσι τῆς φυλαττομένης εἰς αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι διδασκαλίας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Ἀπὸ πολλοῦ δὲ χρόνου (1842) Ἕλληνοι διδάσκαλοι ἐζήτησαν νὰ διορθώσωσιν τὰ σχολεῖα τῶν εἰσαγαγόντες ἀντὶ τῆς ἀλλοθιδασκαλίας τὴν σύγχρονον διδασκαλίαν, ἥτοι τρόπον διδασκαλίας, καθ' ἃν διδάσκονται οἱ μαθηταὶ ἔξω, διαφορῶν νοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡλικίας, συγχρόνως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, λέγοντες καὶ ἀποκρινόμενοι πάντες ὁμοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη μεταβολὴ δὲν ἔφερε καλὰ ἀποτελέσματα. Οἱ μαθηταὶ ἠσκούοντο εἰς τὸν ψιττακισμόν. Περὶ καλλιέργειας καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἀτομικότητος οὐδεὶς εἶνε δυνατὸν νὰ γείνη ἐνταῦθα λόγος. Ὁ Laurie, ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων παρατηρεῖ ὡς πρὸς τοῦτο ὅτι ἐπὶ σπουδαιότερον κέρδος κατὰ τὴν διδασκαλίαν εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς πνευματικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ μαθητοῦ καὶ τῆς πεποιθήσεως πρὸς εαυτόν. Ἡ μέθοδος τοῦ νὰ λέγωσιν ὁμοῦ ἀνταρραγεῖ πολὺ πρὸς τοῦτο. Ὁ μαθητής, ὅστις δύναται νὰ λέγῃ ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους, ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο μόνος. Τοὺς στρατιώτας γυμνάζουσιν ὁμοῦ, ἐπειδὴ οὗτοι ὁμοῦ εἶνε προωρισμένοι καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν. Οἱ μαθηταὶ ὅμως πρέπει ἰδιαιτάτα ἕκαστος κατὰ τὴν αὐστηρὰν σημασίαν τῆς λέξεως νὰ προπαρασκευάζωνται.

Μοὶ φαίνεται ὅτι αἱ σκέψεις αὗται δὲν εἶνε τοιαῦται, ὥστε νὰ ἐκπλήττῃται τις ἀκούων. Καὶ νομίζω ὅτι ἔχω λόγους ἰσχυροὺς νὰ ἐμμένω εἰς τὴν ἰδέαν μου ὅτι ἡ μικτὴ διδασκαλία εἶνε ἡ πρακτικωτέρα καὶ ὠφελιμωτέρα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Δεκεμβρίου 1876.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Σεβαστὲ Ἐμπειροβόλεις,

Ἀνέγνωσα μετὰ προσοχῆς τὴν ἐπιστολήν σου. Μοὶ φαίνεται ὅτι πρὸς συνενόησιν εἶνε ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν ἀρχαὶ ὠρισμέναι, ἀφ' ὧν ἀμφότεροὶ νὰ ὀρμώμεθα σκεπτόμενοι. Διότι τότε εὐκόλως ἐλέγχεται ἡ ἀποπλάνησις. Βεβαίως ἡ ἀρχικὴ πρόθεσις καὶ Σοῦ καὶ ἐμοῦ δὲν ἦτο νὰ βασιανισθῶσιν αἱ παιδαγωγικαὶ μας γνώσεις ὡς πρὸς τὴν ἀρθότητα καὶ πρακτικότητα. Ἄλλ' ἀφ' οὗ τέλος πάντων ἀκουσίως εἰσῆλθωμεν εἰς τοῦτο, ἐξετέθημεν δὲ ἀμφότεροὶ ἀντιμέτωποι, ἢ ὑπόληψις, ἢν ἕκαστος ἔχει πρὸς τὰς γνώμας του, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ καθαρῆσι καὶ διορθώσῃ αὐτὰς ἀπαιτοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν ἀγῶνα. Ὁ σκοπὸς μας βεβαίως εἶνε κοινός, ἡ εὖρεσις θηλαδῆ οἰκονομίας τῆς διδασκαλίας, καθ' ἣν πολλοὶ μαθηταὶ νὰ διδάσκωνται καλλίτερον καὶ παιδεύωνται τελειότερον ἐν τοῖς σχολείοις μὲ ὀλιγώτερα ἔξοδα. Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν νομίζω δὲν ὑπάρχει καμμία διαφωνία. Μόνον ὡς πρὸς τὰ μέσα δὲν συμφωνοῦμεν. Σεῖς λέγετε ὅτι μέρος τῆς διδασκαλίας, τὴν μηχανικὴν διδασκαλίαν, δὲν βλέπτει νὰ ἐκτελῇ ὁ προχωρημένος μαθητὴς καὶ ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλος σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ τὴν ἐκτελέσῃ. Θέλετε δὲ νὰ περιορίσητε τὴν ἐργασίαν τοῦ διδασκάλου εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ φέρετε λόγους ὑπὲρ τῆς γνώμας Σας ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων μᾶλλον ἡλικιωμένοι καὶ σπουδαιότερα μαθήματα διδασκόμενοι ἔχουσι μᾶλλον ἀνάγκη τῆς προσοχῆς καὶ μερίμνης τοῦ διδασκάλου. Ἐγὼ δὲ πάλιν λέγω ὅτι πάντες οἱ μαθηταὶ καὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ τῶν κατωτέρων οὐχὶ ὀλιγώτερον ἔχουσιν ἀνάγκη τῆς προσοχῆς καὶ μερίμνης τοῦ διδασκάλου. Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι τοιαύτη τις σκέψις Σας φέρει νὰ φρονῆτε τοιοῦτοτρόπως ὡς πρὸς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ σχολείου. Ὁρμώμενος ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα μαθήματα γινουμένων, ὅτε δὲν γίνεταί τίποτε, ὅτε μαθηταὶ ἐπὶ δύο, τρία καὶ περισσοτέρως ἔτη κἀθηνται τυραννόμενοι, ὅπως μάθωσι μίαν στραβο-ἀνάγνωσιν, μίαν κουτσο-γραφὴν καὶ μίαν ἀνόητον ἀριθμησιν, ἐπιμένετε λέγοντες ὅτι, ἀφ' οὗ δὲν γίνεταί τίποτε κατ' αὐτὰ τὰ ἔτη, πρὸς

τι νά ἀφιερῶν τὴν προσοχὴν του ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ τίποτε, ἀφ' οὗ ἔχει σπουδαιότερον νά ἐργασθῆ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Πραγματικῶς ἂν δὲν ἐγίνετο τίποτε, θὰ ἐσιώπων καὶ θὰ ἐθρήνου μόνον τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ἀπώλειαν ἀνεπανόρθωτον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅμως φρονῶ ὅτι γίνεται τι περισσότερον τοῦ τίποτε, ὅτι δηλαδὴ ἡ μηχανισμὸς Σας οὐ μόνον δὲν διδάσκει τίποτε, ἀλλὰ γίνεται συνάμα παραίτιος τῆς διαφορᾶς τῆς διανοίας τῶν μαθητῶν, δι' αὐτοῦ τίθενται αἱ βάσεις ἀσυνειδήτου ἐργασίας τῶν μαθητῶν, κατατριβῆς τῶν δυνάμεων αὐτῶν πρὸς κατόρθωσιν μηδαιμινοῦ πράγματος, μὴ συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς, ἀποστροφῆς πρὸς τὰ γράμματα, καταστροφῆς τῆς φαιδρότητος καὶ τόσα ἄλλα, διὰ τὰ ὅποια αἱ μετὰ ταῦτα ἐργασίαι τοῦ σχολείου δὲν δύνανται προσκόντως νά τελεσφορήσουν, διὰ τοῦτο θεωρῶ καθῆκον νά πολεμήσω ὅσον δύναμαι ἰδέαν, ἥτις ἀρκετὰ λυπηρὸν ὅτι ἐλειτούργησε τόσον χρόνον παρ' ἡμῖν. Διότι τί τὸ θέλετε, Σὰς παρακαλῶ, ἔπειτα τὸ μαραιμμένον καὶ φθισικὸν πνεῦμα, ἀφ' οὗ ὁ μηχανισμὸς ἐνέβαλεν ἐν αὐτῷ τὰ σπέρματα τῆς φθορᾶς; Τί δύνασαι νά κάμῃς ἔπειτα μὲ πνεῦμα νοσερὸν, τὸ ὅποιον ὑποθέτεις ἢ παραδέχεσαι ὅτι ἔμαθε κατὰ τὸν ἀλληλοδιδασκτικὸν τρόπον, ὅσα θέτεις ὡς βᾶσιν τῶν μετὰ ταῦτα ἐργασιῶν Σου δὲν τὰ κατέχει ὅμως; Σεῖς ἐργάζεσθε καὶ δογματίζετε εἰς τὸν κόσμον, ἀπαιτεῖτε δὲ καὶ ὅλοι νά Σὰς πιστεύσουν εἰς ὅ, τι καὶ ἂν λέγετε, χωρὶς νά λαμβάνητε τὸν κόπον νά μάθητε τί πρὸ πολλοῦ ἄνδρες μέγα κύρος εἰς τὸν κόσμον τὸν παιδαγωγικὸν ἔχοντες, ἀκριβέστατα δὲ φιλοσοφήσαντες ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος, ὡς π, χ. εἶνε ὁ Rousseau, ὁ Pestalotzi, ὁ Hebart κλπ. καὶ εἶπον καὶ ἔγραψαν ἴσα ἴσα περὶ τῆς μηχανικῆς ἐργασίας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη! Φέρετε δὲ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γνώμῃ Σας πάντοτε τὴν πτωχείαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπρεπε, κύριε, νά γνωρίζητε, ὅτι ὅταν ἡ Γερμανία ἐφήρμοσε τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν, δὲν ἦτο πλουσία οὐδὲ εἶνε ἀκόμη σήμερον αὐτὴν μεταχειριζομένη. Ἡ δὲ Ἑλλάς ὡς χώρα, ἐνθα ἀνεφύησαν αἱ πρῶται περὶ ἀληθοῦς ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἰδέαι, οὐδέποτε θὰ ἀπορρίψῃ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν προφασίζομένη πτωχείαν ἢ οὐδέποτε ἐφοβήθη, ἀλλ' ἂν θέλετε, ἀνέχεται νά μὲνῃ αὐτῇ σύντροφος πιστός.

Βεβαίως δὲν εἶνε ἀδιάφορον ἂν τὰ θεμέλια μιᾶς οἰκίας εἶνε ἀπὸ ξύλα ἢ ἀπὸ πέτρας ὠκοδομημένα. Ἡ σκληρὰ πείρα καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους προσεκτικωτέρους. Ὡς νά ἀντελαμβάνοντο οἱ ἄνθρωποι ἑμοίως καὶ τῶν ψυχικῶν γινομένων καὶ νά ἐδιδάσκοντο ἑμοίως παρ' αὐτῶν! Τὴν οἰκίαν φροντίζει ὁ ἄνθρωπος νά ἐξασφαλίσῃ διὰ καταθέσεως στερεῶν θεμελίων, διότι ἄλλως πίπτει καὶ τὸν πλάκονει. Καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος ἔχει νόμους ἑμοίους πρὸς τοὺς φυσικοὺς. Καὶ παρ' ἐκείνοις ὡς καὶ παρὰ τούτοις ὀρισμέναι αἰτίαι φέρουσιν

ὀρισμένα ἀποτελέσματα. Ἄλλ' ἡ παράβασις τῶν ἠθικῶν νόμων δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς δὲν φέρει καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως. Ἴδου ἡ αἰτία διατὶ ἕκαστος καὶ λέγει καὶ πράττει ὅ, τι θέλει. Καὶ ὅμως ἡ ὀλιγοψία τῆς τερήσεως τῶν ψυχικῶν νόμων ἐν τῇ παιδείῳ ἐδειξε τὰ τραγικὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα μέχρις ἀγανακτήσεως. Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶνε ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων, αἵτινες δύνανται νά παραπονεθῶσιν ἐπὶ ἐλλείψει πνευματικῆς εὐφυίας. Καὶ ὅμως στρέφον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδε τοὺς ἐν τοῖς σχολείοις μαθητὰς καὶ εἶπέ μοι, Σὲ παρακαλῶ, εἰλικρινῶς ἂν πείθῃσαι Σὺ ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐκεῖ παιδεύονται. Ὡς πόσον θὰ εὐηργέτης τοὺς μαθητὰς ἀνεξαίρετως ὅλων τῶν σχολείων, ἂν ἦνοιγες αὐτοῖς τὰς θύρας καὶ ἔλεγες ὅτι δὲν ὑπάρχουν πλέον σχολεῖα. Ὡς κατὰδικοὶ θὰ ἐξήρχοντο τῶν πνευματικῶν φυλακῶν καὶ τὸ ἄνομά σου θὰ ἤκούετο ἀνυμνούμενον ὑπὸ τῶν παιδικῶν στομάτων. Αὐτὴ ἡ δυστροπία τῶν μαθητῶν εἶνε μία σιωπηλὴ διαμαρτύρησις κατὰ τῆς βίας, ἥτις προσγίνεται εἰς τὰ πνεύματά των. Ἄφες τὰ μικρὰ νά χοροπηθῶσιν εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἀναπτυχθῶσιν ὅπως τύχη. Καλλίτερα θὰ ἀναπτυχθῶσι. Περισσότερα πράγματα θὰ ἴδουν καὶ περισσοτέραν πείραν θὰ ἀποκτήσουν. Πόσον φαιδρὸς καὶ ὑγιὲς εἰσέρχεται ὁ παῖς εἰς τὸ σχολεῖον! Ἄλλὰ πῶς ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ; ἀδιάφορος διὰ πνευματικῆς ἐργασίας, ἀπειρος τοῦ κόσμου, νοσερός, γνωρίζων ὅμως ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς! Ἄξιέπαινοι οἱ λαοὶ ὅτι ζητοῦν νά ἐλευθερώσουν τοὺς δούλους ὁμοφύλους των. Ἄλλ' ἄρᾳ γὰρ δὲν εἶνε εὐεργέτημα μέγα νά ἐλευθερώσουν καὶ τοὺς ἀθώους παῖδας των ἀπὸ τὴν μάστιγα συστήματος, ὅπερ κατ' ἀνάγκην κατὰ τὰ πρῶτα τῆς μαθητείας ἔτη, δηλητηριάζει ἕσασιν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα; Μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶνε καθῆκον νά σκεφθῶσι σπουδαίως περὶ τούτου αἱ Κυβερνήσεις, ἀφίνω ὅτι ἀνευ τῆς ὀρθοτέρας παιδείσεως εἶνε ἀδύνατον νά προαχθῇ τὸ ἔθνος.

Τοιαύτην γνώμην ἔχω καὶ περὶ τῆς ἄλλης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου σημερινῆς ἐν Ἑλλάδι παιδείσεως, ἰδίως δὲ τῶν πρώτων ἐτῶν. Λυποῦμαι πολὺ ὅτι δὲν μοῦ ὑπολείπεται καιρὸς νά ἀπαριθμήσω μίαν πρὸς μίαν τὰς βλάβας τῆς τοιαύτης παιδείσεως καὶ νά καταδείξω ὅτι τοιαύτη παιδείσις ἀντιμάχεται καθόλου καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῆς σημερινῆς παιδαγωγικῆς καὶ πρὸς τὰς προόδους τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ. Ἄλλὰ μοὶ φαίνεται ἱκανῶς φανεραὶ εἶνε αἱ βλάβαι αὐτῆς. Καὶ πᾶς ἀπηλλαγμένος πάσης προκαταλήψεως δύναται εὐκόλως νά τὰς ἴδῃ. Εἶνε σύστημα, ὅπερ ἐξευρέθη ἵνα εὐθηνὰ διαστρέφῃ τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν.

Τοιαύτας σκέψεις ἔχομεν ἡμεῖς οἱ πολεμοῦντες τὴν μηχανικὴν τῶν πρώτων ἐτῶν παιδείσιν. Καὶ εἶμαι περίεργος κατόπιν τοιούτων παρατηρήσεων

νά μάθω ἂν ἡ μηχανικὴ παιδεύσις θὰ ἀπολαμβάνῃ τῆς αὐτῆς παρ' Ἑμῶν λατρίας καὶ ἂν καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ κατέχῃ τόσῃ ἐν τῷ συστήματι Σας τιμητικὴν θέσιν. Βεβαίως, ἂν ἐπιμένετε ἀκόμη, θὰ φέρετε λόγους ἰσχυροὺς ὑπὲρ τῆς γνώμης Σας. Πράττοντες δὲ τοῦτο, ἐν ᾧ θὰ διασώζετε ἀφ' ἐνὸς τὴν ὑπόληψιν τοῦ μηχανισμοῦ, θὰ δώσετε καὶ ἐν καλὸν μάθημα εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὅτι ἡ θεωρουμένη παρ' αὐτῆς πρόοδος εἶνε ἀπλῆ μόνον δόξα καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια εὐρέθη φυγαδευθεῖσα ἐν τινι δημοτικῷ σχολεῖω ἐνὸς ἐν Ἀθήναις διδασκάλου.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1877.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΜΠΤΗ.

Νομίζω καθήκον νὰ σᾶς συγχαρῶ διὰ τὴν ρητορικὴν δεινότητα, ἣν ἀνεπτύξατε μάλιστα ἐν τῇ δευτέρῃ ἐπιστολῇ Σας. Δὲν πιστεύω νὰ ἐσπουδάσατε καὶ αὐτὴν ἐν τῇ ἀναμαρτήτῳ Γερμανίᾳ Σας. Οἱ Γερμανοὶ μοὶ φαίνεται δὲν συζητοῦν δύσκολα καὶ ἐπιστημονικὰ ζητήματα ρητορευόντες. Μάλιστα δὲ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὅπου ὁ λόγος ἀποτείνεται πρὸς ἐν καὶ μόνον πρόσωπον καὶ μάλιστα σχεδὸν γέροντα, γραφόμενος δὲ χάνει πολὺ τῆς δεινότητός του καὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν θὰ διηγείρεν ἀπαγγελλόμενος, φαντάζομαι, παρὰ σοῦ, εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν νομίζω ὅτι καλλίτερον θὰ ἔκαμνες νὰ περιωρίζεσο ὅπως διὰ λόγων ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεως ἀνυπόστατον τὴν γνώμην μου, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παιδείσεως δὲν βλέπτες νὰ μάθωσιν οἱ μαθηταὶ μερικὰ μηχανικῶς. Τότε πιστεύω δὲν θὰ ἠσθάνεσο ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς σου τὸν δίκαιον λόγον νὰ θρηνήσῃς τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου, ἣν καὶ ἐγὼ, πιστευσὼν μοι, ὁμοίως ἐθρήνησα. 1) Ἐγὼ, φίλε μου, δὲν αἰσθάνομαι καμμίαν ἀνάγκην νὰ τροποποιήσω τὴν γνώμην μου. Ὅσα σὺ φέρεις πολυμῶν αὐτὴν εἶνε γενικαὶ ἐκφράσεις κατὰ τὴν γνώμην μου ἐσφαλμέναι. Θάρρει, δὲν κατεστράφη, ὁ κόσμος, διότι οἱ μαθηταὶ τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου διδάσκονται τὸ ἄλφα βῆτα παρὰ τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ διδασκάλου. Βλέπε τὰ πράγματα ὅπως ἔχουσι. Μὴ θέλε νὰ βλέπῃς λίπος ἐν τῷ κώνωπι καὶ ὅσα ἐν ταῖς βδέλλαις. Οἱ μαθηταὶ μένουσι μαθηταὶ εἴτε ὑπὸ τούτου εἴτε ὑπ' ἐκείνου τὰ στοιχεῖα τῶν γνώσεων διδασκόμενοι. Τὸ σπουδαῖον κεῖται ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν γνώσεων καὶ ἐδῶ ἀπαιτεῖ-

1) Ὁ κ. Ἐμπεϊροκλῆς καταφαίνεται ἐνταῦθα διὰ σφισμάτων θέλων νὰ ἐκασθενήσῃ τὰς γνώμας τοῦ κ. Ἀγαθόφρονος, αἵτινες εἶνε μὲν ἐνιαχοῦ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικῶρον ἐξηγηγεμέναι, ἐν τούτοις ὅμως λέγουσιν ἀναμνησθητέους ἀληθείας. Π. Π. Οἶκ.

ται ἄνθρωπος ὄριμος εἰς σκέψιν, ὅστις νὰ τοὺς ὑποβοηθήσῃ καὶ καθοδηγήσῃ εἰς τὸ ὀρθόν. Τὸ τοιοῦτον ὁμῶς δύναται νὰ γείνη εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, καὶ μόνον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Δὲν εἶνε, νομίζω, μεγάλη διαφορὰ εἰς τὰς ἰδέας μας, ὥστε νὰ παρουσιάζεσθε σεῖς οἱ προοδευτικοὶ μὲ σημαίαν ἐρυθρὰν κατὰ τῆς παλαιᾶς παιδαγωγικῆς. Καὶ ἡ παλαιὰ παιδαγωγικὴ καὶ ἡ νέα ἡ ἰδικὴ Σας ζητοῦσι τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἀρῇ ἐκ τοῦ μέσου πάντα φραγμὸν καὶ νὰ προσεγγίσῃ ἑκατέραν πολὺ πλησίον ἑκατέρας. Ὡς πρὸς τὰ μέτα ὑπάρχει βεβαίως διαφορὰ τις. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἐποουσιῶδες.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰανουαρίου 1877.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚΤΗ

Σεβαστὲ Ἐμπεϊροκλεῖς,

Ἀναγνωρίζω τὸ σφάλμα μου διότι ἀπέφυγον νὰ ὁμιλήσω ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου διὰ μακροτέρων περὶ τῆς βλάβης τῆς μηχανικῆς διδασκαλίας τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου μάλιστα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, Ἐνόμιζον ὅτι, ὅσα εἶπον, ἤρχουν νὰ φωτίσουν ἕνα ζητοῦντα νὰ ἀποφύγῃ τὸ σκότος. Ἀλλὰ μετανοῶ ὅτι δὲν ἐξέθηκα τὸ πρᾶγμα καταληπτότερον καὶ τοῦτο, καθ' ὅσον δὲν ἤθελον δώσει ἀφορμὴν καὶ εἰς ἀκαίρους εἰρωνείας. Ὅ,τι τις ἀναγνωρίζει βλαβερόν, βλέπει δὲ οὐ μόνον γινόμενον, ἐπομένως βλέπτον, ἀλλὰ καὶ ὑποστηριζόμενον ὅτι ἔχει καλῶς, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀπηγορευμένον νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ ὅπως τὸ βλέπει καὶ ὅπως τὸ αἰσθάνεται. Βεβαίως ἡμεῖς, οἵτινες ἔχομεν τὴν ἀτυχίαν νὰ εἴμεθα νέοι, νὰ εἴμεθα δὲ καὶ μεστοὶ ὄλων τῶν ἐλλείψεων τῆς ἡλικίας μας, δὲν δυνάμεθα ἀπαθῶς νὰ βλέπωμεν εἰς γινομένην καταστροφήν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπόκειται εἰς τοὺς γέροντας νὰ διδάξουν ἡμᾶς τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ἀπάθειαν πρὸς ὅλα.

Καὶ κατὰ τοσοῦτόν μᾶλλον πρέπει τώρα νὰ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἀπελογήθην ἱκανῶς πρότερον, καθ' ὅσον Σεῖς δὲν ἠρέκαθε μόνον εἰς τὴν ποινὴν τῆς εἰρωνείας Σας, ἣς φαίνεται νὰ προσελογίσατε τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἠθελήσατε νὰ βαρύνητε αὐτὴν κατὰ τὸν σχολικὸν πάντοτε νόμον καὶ διὰ τῆς διπλασιάσεως καὶ τριπλασιάσεως τῆς τιμωρίας, δηλονότι καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν περὶ μηχανικῆς παιδείσεως νὰ ἀπαντήσω καὶ μυρία ἄλλα ζητήματα συγχρόνως νὰ λύσω. Καὶ ἡ λύπη καθίσταται ἔτι μεγαλειτέρα. Ὅταν ἀναλογισθῶ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἐφθάσαμεν εἰς εὐάρεστόν τι ἀποτέλεσμα συζητοῦντες. Ἐπειτα Σεῖς ἐνοεῖτε πολὺ καλλίτερα ἐμοῦ τὸν τρόπον τῆς συζητήσεως. Σεῖς δὲν

δυσκολεύεσθε καθόλου νὰ ἀρνηθῆτέ τι ὑπάρχον, νὰ μεταθέσητε τὰ ἑριά τινος κατὰ τὸ δοκοῦν, νὰ διίσχυρισθῆτε ἀνευ λόγου τινός ὅτι τοῦτο ὑπάρχει οὕτως, ἐν ᾧ ἐπιστημονικῶς ἀποδεικνύεται ἔχον ἄλλως. Ὁμοιάζετε πρὸς τοῦ φιλοσόφου τὰς ὑποθέσεις, αἵτινες μένουσι σταθεραὶ μέχρις ὅτου σειρὰ συλλογισμῶν ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτὰς τὸ στήριγμα. Σεῖς ὅμως ἔχετε τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι δὲν πίπτετε ἀφαιρουμένου τοῦ στηρίγματος, ἀλλὰ μεταπηδάτε εὐκόλως εἰς ἄλλην θέσιν, τὴν ὁποίαν ἂν χάσητε καὶ αὐτὴν, τρέχετε εἰς ἄλλην καὶ κἀμνετε ὡς ὁ λαγῶδς τοιούτους ἐλιγμούς, ὥστε ἀδέξιος κυνηγὸς εἶνε ἀδύνατον ἐπὶ τέλους νὰ ἀνεύρῃ τὰ ἔχγη Ἰμῶν. Τοιαύτη ἐργασία μοι εἶνε ὀχληρὰ. Καὶ ἀνάγκη, ἂν καὶ δὲν ἔχω καμμίαν ὑπόληψιν εἰς τὴν σκοποβολὴν μου, νὰ ἀποπειραθῶ, διὰ νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν ὑπόθεσιν, νὰ Σῆς κτυπήσω εἰς τὸ πῆδημα. Ἀπεφάσισα μὲ ἄλλας λέξεις πολεμῶν τὸ σύστημά Σας νὰ ἐκθέσω τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς τῆς νεωτέρας πρακτικῆς παιδαγωγικῆς, τὰς ὁποίας ἢ παλαιὰ οὔτε ἐγνώριζε καθ' ὅλην τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν οὔτε ἐφήρμοσέ ποτε αὐτὰς ἀκριβῶς οὔτε ἦτο δυνατόν κατὰ τὸν μηχανισμόν τῆς νὰ ἐφαρμόσῃ. Καὶ ἂν αἱ διαφοραὶ αὗται τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς εἶνε, ὡς ἐγὼ πείθομαι, σπουδαῖαι, προϋποθέτουσι δὲ εἰς πᾶσαν οἰανδήποτε ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἄνθρωπον εἰδικῶς παιδευθέντα, τότε ἐν ἑκ τῶν δύο ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας νὰ πράξωμεν ἢ νὰ κλεισθῶμεν ὡς πρὸς τὰ γράμματα διὰ Σινικοῦ τείχους ἀποκρούοντες τὰς προόδους τῆς Εὐρώπης, ὅπως διατηρήσωμεν ἀλώβητα τὰ μέσα τῆς ἀπονεκρώσεως τοῦ πνεύματος, τὰ ὁποῖα τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαιῶνος ἐκληροδότησε καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μέσων ἢ Τιτάνειος τῶν Γερμανῶν ἐπιμονὴ πρὸ πάντων κατώρθωσε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἀναπτυχθεῖσαν κοινωνίαν, ἢ νὰ ἀνοίξωμεν ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα οὕτω καὶ εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν δημοτικῶν σχολείων τὰς πύλας, ὅπως εἰσεύσῃ τὸ ρεῦμα τῆς ὑγιούς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων χρόνων.

(ἄκολουθεῖ)

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ.

(ΚΑΤΑ ΤΟΝ KEHR) (α)

Σχολεῖόν τι, ἐν ᾧ ἐργάζονται πολλοὶ διδάσκαλοι, εἰάν δὲν πρέπει νὰ γείνη παίγιον τῆς τύχης, ἔχει ἀνάγκην αὐστηρᾶς τάξεως. Μόνον διὰ ταύτης εἶνε

(α) Συνέχεια. ἴδε προηγ. φιλ. σελ. 59.

δυνατὸν νὰ ἀντικαταστήσῃ τις τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος καὶ ἀγωγῆς, ἀνευ τῶν ὁποίων σχολεῖόν τι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ παραγάγῃ τι. Ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐξεταστέα ἢ ἐν τῷ δωματίῳ τῶν διδασκάλων τάξις, ἢ ἐν τοῖς τῶν μαθητῶν δωματίοις, ἢ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος καὶ μετὰ ταῦτα τάξις, ἢ κατὰ τὸ διάστημα τῆς διδασκαλίας τάξις, ἢ τάξις ἐν τοῖς διαλείμμασι, καὶ ἢ κατὰ τὸ πέρασ τῶν μαθημάτων τάξις.

α) Ἡ τάξις ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν διδασκάλων.

Ἡ αἴθουσα αὕτη χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ συνέρχονται οἱ διδάσκαλοι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα.

Ἐπὶ τῆς τραπέζης πρέπει νὰ κλῆνται τὰ βιβλία, ἐν οἷς ἕκαστος διδάσκαλος μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος πρέπει νὰ ἐγγράφῃ ὅ,τι ἐδίδαξεν. Ἄνευ ἀδείας τοῦ διευθυντοῦ δὲν δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ λάβῃ τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὴν οἰκίαν του.

Ἄν ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις ἢ νὰ τιμωρήσῃ, ὀφείλει νὰ κάμῃ τοῦτο κατὰ τὰ διαλείμματα. ἢ μετὰ τὸ πέρασ τῶν μαθημάτων. Εἶνε ἀπρεπὲς νὰ ἀνακρίνῃ ἢ νὰ τιμωρῇ μαθητὰς κατὰ τὸ διάστημα τῆς διδασκαλίας.

Ἐκαστος διδάσκαλος πρέπει νὰ γράφῃ ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν διδασκάλων ἀνηρητημένου πίνακος πᾶσαν παρατήρησιν ἢ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, χρησιμὸν εἰς τὸ σχολεῖον. Κατὰ δὲ τὰς ἐβδομαδιαίας συνεδριάσεις τῶν διδασκάλων νὰ γίνεται ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις.

Ἡ τάξις ἐν τῇ παραδόσει.

Εἰς πᾶν δωμάτιον παραδόσεως εὐρίσκονται καὶ τινα ταπεινὰ καθίσματα ἐφ' ὧν οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ τοποθετῶνται οὕτως, ὥστε νὰ ἔχωσι τὸ φῶς ἐξ ἀριστερῶν. Ἐκεῖνοι οἱ μαθηταὶ, οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ἐπιβλέψεως τοῦ διδασκάλου, κάθηνται πλησιέστατα αὐτῶν, οὕτως, ὥστε ὁ θρανάρχης λαμβάνει τὴν ἀνωτάτην πρὸς τὰ ἀριστερὰ θέσιν, ὁ τελευταῖος τὴν ἐγγύτατα εὐρισκομένην θέσιν πρὸς τὰ δεξιὰ.

Αἱ θέσεις τῶν θρανάρχων ὀρίζονται εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκάστου θρανίου. Παρὰ τὸν τοίχον τοῦ δωματίου εὐρίσκονται ἤλιοι ἐφ' ὧν ἀναρτῶνται οἱ πίλοι καὶ τὰ ἐπανωφόρια τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν ἐναρξιν δὲ τοῦ σχολικοῦ ἔτους ὁ διδάσκαλος τῆς τάξεως ὀρίζει ἐκάστῳ μαθητῇ τὴν διὰ τὴν ἀνάρτησιν τῶν ἐνδυμάτων του θέσιν.

Ὁ θρανάρχης φροντίζει περὶ τοῦ ὑλικοῦ τῆς τάξεως καὶ τοῦ ἀνοίγειν καὶ κλείειν τὰ παράθυρα. Τὴν φύλαξιν δὲ παντός ὑλικοῦ τῆς τάξεως ἔχει ὁ ἐπι-

στάτης, ὅστις τὴν κλεῖδα τῶν ἐρμαρίων παραδίδει πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ οὗτος πρὸς τὸν θρανάρχην.

Χάρται, εἰκόνες καὶ ἄλλα διδακτικὰ μέσα εἶνε κτήμα τῶν μαθητῶν, ὃ δὲ θρανάρχης ἐπιτηρεῖ ταῦτα. Πᾶσα βλάβη αὐτῶν ἀποζημιούται διὰ κοινῆς τῶν μαθητῶν συνεισφοράς.

Ἡ τάξις πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος.

Κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐξαμηνίαν τὰ μαθήματα ἀρχονται τὴν ἑγδόην π. μ. κατὰ δὲ τὴν θερινὴν τὴν ἑβδόμη π. μ. Μετὰ-μεσημβρίαν δὲ πάντοτε τὴν δευτέραν.

Δὲν πρέπει νὰ συγχωρῆται εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν τάξιν ἐν τέταρτον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας.

Ἐν τέταρτον πρὸ τῆς διδασκαλίας πρέπει οἱ ἐπόπται νὰ ᾔνω εἰς τὰς θέσεις των καὶ νὰ ἐκπληρῶσι πιστῶς τὰ αὐτοῖς ἀνατεθειμένα καθήκοντα.

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θορυβῶσιν οἱ μαθηταί, ἢ νὰ περιφέρωνται ἐν τῇ τάξει οὔτε νὰ παρασκευάζωσι τὰ μαθήματα των πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος.

Πρὶν ἢ εἰσέλθῃ ὁ διδάσκαλος, οἱ θρανάρχοι χρεώστοοι νὰ ἐπιφέρωσιν ἡσυχίαν καὶ νὰ σημειώσιν τὰ ὀνόματα τῶν ἀτάκτων ἐπὶ τοῦ πίνακος.

ΓΕΝΙΚΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥΣ.

(ΚΑΤΑ ΤΟΝ BRHUN)

Πᾶσα ἀγωγή εἶνε ἀκατάλληλος νὰ ὀδηγήσῃ τὴν νεότητα εἰς τὸν κατὰ ἄνθρωπον ὑψιστον βαθμὸν τῆς τελειότητος καὶ εὐδαιμονίας, ἀν αὕτη δὲν παραδέχεται ὡς βάσιν τὴν ἐπενέργειαν τῆς θείας χάριτος καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῇ τὰς διευθύνσεις, ἃς αὕτη ἤθελε τῷ ἐγχαράξῃ.

Οὕτως ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀγωγῆς οἱ γονεῖς καὶ παιδαγωγοὶ ὁμοιάζουσι μὲ τὸν ἰατρὸν, ὅστις ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν θεραπευτικῶν μέσων ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ νοσοῦντος, ὡς ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ἵνα ἐπιτυχάνῃ, ἔχει ἀνάγκην τῆς βοήθειας τῆς φύσεως, οὕτω καὶ οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν ἀγωγήν τῶν παιδῶν οὐδὲν δύνανται νὰ πράξωσιν χωρὶς τῆς βοήθειας τῆς θείας χάριτος. Ὀφείλουσιν ἐπομένως νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ καταδεικνύωσιν, ὅτι τελικὸς σκοπὸς πάσης ἡμῶν ἐπιχειρήσεως εἶνε ὁ Θεός, ὅτι πᾶσα κατάστασις, πᾶσα κοινωνικὴ θέσις, ὅτι ἡ ὑπάρξις ὀλοκλήρος εἶνε δίοδος, εἶνε προπαρασκευὴ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψίστης ταύτης ἀποστολῆς εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ἔχωμεν ἐνθερμον πίστιν εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦ ἀνθρώπου προορισμόν. Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ὁ παῖς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη δι' ἄλλον σκοπὸν, παρὰ διὰ νὰ ἐκπληροῖ τὰς ὀρέξεις του, διὰ νὰ ἐκφράζηται μετ' ἀκριβείας καὶ χάριτος, διὰ νὰ ἀποκτῇ φιλόφρονας τρόπους καὶ σχηματισμούς, ἐμπρέπον ὕφος, διὰ νὰ μὴ παραδίδεται τέλος ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εὐχαριστήσεις. Ἄν λοιπὸν ἐπεφορτίσθης νὰ ἐπαγρυπνῆς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἰδίων σου τέκνων ἢ τῶν τῶν ἄλλων, μὴ λησμονῆς ὅτι ὅροι ἀναπόφευκτοι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν σου εἶνε νὰ τείνης πάντοτε εἰς τὴν διάπλασιν τῆς καρδίας, καρδίας πλήρους πίστεως, πλήρους ἀγάπης, πλήρους ἐλπίδος.

Καταδείξαντες γενικῶς τὰς βάσεις ἐφ' ὧν πρέπει νὰ ἐρεῖδῃται ἡ καλὴ καὶ ἀληθὴς χριστιανικὴ ἀγωγή, ἥδη μέλλομεν νὰ ἐξετάσωμεν γενικῶς ποῖα παραγγέλματα πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν διὰ νὰ φθάσωμεν ἀσφαλῶς εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

ΠΡΕΠΕΙ ΕΝΩΡΙΣ ΝΑ ΠΟΙΩΜΕΝ ΛΟΓΟΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Εἰς τοὺς ΠΑΙΔΑΣ.

Πρὶν ἔτι τὰ ὄργανα τοῦ λόγου φθάσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος των, τὸ μικρὸν παιδίον ψελλίζει τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. Πρέπει ἐπίσης νὰ μάθῃ νὰ ψελλίζῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κατ' ἐξοχὴν πατρὸς, τοῦ κοινου πατρὸς πάντων τῶν ἀνθρώπων.

Μὴ εἴπητε: «Τὸ παιδίον εἶνε πολὺ μικρὸν ἔτι, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰ περὶ Θεοῦ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπερβαίνει τὰς νοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις» Ὁ Κύριος ὁ ἀνοίξας τὴν καρδίαν τῶν κατοίκων τῆς Δύδδας, ἵνα καταστήσῃ αὐτοὺς προσεκτικούς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενα, ὁ αὐτὸς ἀνοίξει καὶ σήμερον τὰς ἀπλοϊκὰς καρδίας τῶν παιδίων εἰς τοὺς λόγους τῆς μητρός. «Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐνοικοῦν ἐν τῇ ἀφελείᾳ ψυχῇ θά δυναθῇ νὰ εὕρῃ λέξεις διὰ τὸ μικρὸν παιδίον.» (α) Οὐδεὶς καταλαμβάνει τὸ φῶς καὶ ὅμως τὸ φῶς εἶνε ἀναγκαῖον εἰς πάντα, καὶ πῶς ζῆ καὶ κινεῖται ἐντὸς τοῦ στοιχείου τούτου. (β)

α) Fenelon.

β) Ἀναμφιβόλως τὴν θρησκείαν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ τὸ πνεῦμα τοῦ μικροῦ παιδὸς τὸ σύνολον τῶν ἀληθειῶν αἰτινες συνιστῶσιν αὐτὴν καὶ ἐν ἡ συγκνετροῦνται, δὲν ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοῦ ὀφθαλμούς· ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀγάπη, παρηγορία ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, πᾶν ὅ,τι ἐπιρρωννύει, ζωογονεῖ, ἐκ-

Θρησκεία εξηγουμένη διὰ τῶν βλεμμάτων, τῆς ὄψεως, τοῦ λόγου καὶ τῶν χειρονομιῶν τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἰδοῦ ἢ καλλιτέρα κατήχησις. (α)

Ὁ ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τῶν οὐρανίων, ἀφοῦ πρότερον ἀσχοληθῇ περὶ τῶν ἐπιγείων, περὶ τῆς αἰωνιότητος, μετὰ τὸ πεπερασμένον, ὁ τοιοῦτος δὲν θὰ δυνήθῃ ποτε νὰ μεταρσιωθῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἔνοιαν.

Ἡ ἀφελὴς διάνοια, τὸ ἀγνόν καὶ ἀπλοῦν τοῦ παιδὸς πνεῦμα μεταρσιούται ὑψηλότερον καὶ εὐκολώτερον, ἢ ὅσον φανταζόμεθα, εἰς τὰς ὑψηλὰς χώρας. Δὲν εἶνε ἀκόμη προσδεδεμένον εἰς τὴν γῆν διὰ τῶν κακῶν ἕξεων, τῆς διαφθορᾶς καὶ τοῦ ἐγωϊστικοῦ καταλογισμοῦ τῶν πράξεών του. Οὐδὲν κωλύει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ στρέψῃ τοὺς λάμποντας ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐνθα ἑδρεύει ἐκεῖνος, ὅστις ἔλεγεν «ἄφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με». Ἄλλως δὲ αἱ κατὰ τὴν τρυφεράν ηλικίαν ἐντυπώσεις ἀποτυπῶνται βλαβέως ἐν τῇ μνήμῃ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ οὐχὶ σπανίως κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ ναυαγίου αἱ συγκινήσεις, ἃς προκαλοῦσιν αἱ ἀναμνήσεις αὐται, εἰσὶ τὸ μόνον σωτήριον μέσον. Παραδείγματα δὲ τούτου εἰσὶν ἄπειρα· ποσάκις μόνῃ ἢ ἀναπαράστασις τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, δὲν ἀπέσπασαν ἀπὸ τῆς ἀπελπισίας ἀνθρώπους πεπλανημένους καὶ μόνῃ ἢ περὶ τῆς ἐσχάτης κρίσεως ἰδέα δὲν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους σωτήριον τρόπον, ἀποτρέψαντα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας; Ἄν δὲ τότε ἡ θεία χάρις διαφωτίξῃ τὰ βήματά του, πορεύεται μετὰ καρτερίας καὶ σταθερότητας εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν πρὸς τὸν Θεόν, ἀψηφῶν καὶ τὰς εἰδικωτέρας πάσης φιλοσοφικῆς αἰρέσεως θεωρίας.

Ὁ παῖς, εἰς ὃν οἱ γονεῖς ἐνέπνευσαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐν ᾧ ἐξήγειραν τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἀρχεται τότε θεωρῶν τὸν κόσμον ὑπὸ ὅλως διάφορον ὄψιν. Αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ ἀναπτυσσομένην τὴν ἀόρατον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ δύναμιν ἢ πρὸς τοὺς ἄλλοιους του καὶ πᾶν πλάσμα ἀγάπη εἶνε ἄλλο τι, ἢ μηχανικὴ καὶ ὕλικὴ ἀφοσίωσις· διορᾷ, ἀναγνωρίζει εἰς πᾶν ὃν πλάσμα τι τοῦ οὐρανοῦ πατρὸς. Ἡ θρησκεία προμηθεύει εἰς τὸν παῖδα

καίει τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ δύναται νὰ τὰς θερμάνῃ καὶ εἰς τὰ ψυχρὰ γέιλη αὐτοῦ τοῦ τάφου, ἔχει παλαιὰν τὴν καταγωγὴν καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ κακὴν μετ' ἡμῶν τὴν ἀρχὴν.

α) Ἡ θρησκεία τῶν παιδῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μητέρων. Ἡ παρατεταμένη ἐπιρροή των δύναται νὰ κανονίσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς εὐσεβείας παρὰ ταῖς θυγατρᾶσιν αὐτῶν καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν μνήμην καὶ τῶν διαφευγόντων τὴν προσοχὴν αὐτῆς υἰῶν ἕχην, ἕτινα οὐδέποτε ὁ χρόνος ἐξαλείφει. Αἱ μητέρες καλλιστοῦσι τὰς διαθέσεις, ὧν πὸν σπόρον αὐτὰς ὁ Θεὸς ἔδωκεν. Ὄταν ὅ,τι ἐστὶν ἱερὸν παρὰ τῇ μητρὶ, λέγει ὁ Ἰωάννης Παῦλος Ῥίχτερ, ἀπευθύνεται πρὸς ὅ,τι ἐστὶ ἱερὸν παρὰ τῷ παιδίῳ, καὶ αἱ ψυχὰς συννεοοῦνται καὶ ἀνταποκρίνονται.

τὰ ἀναγκαῖα ὄπλα, διὰ νὰ παλαίσῃ κατὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν παθῶν, διὰ νὰ διατηρῇ τὴν ἀθωότητά του κατὰ τῶν μεμολυσμένων πνευμάτων, ἅτινα τόσῃ ταχέως μακραινουσι τὸ τρυφερόν τοῦτο ἄνθος. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ λέγομεν, ὅτι ἡ εὐσεβὴς ἀγωγή, ἡ ἀληθῶς θρησκευτικὴ καὶ χριστιανικὴ ἀγωγή φέρουσα εἰς τὴν ἀρετὴν εἶνε διὰ τοὺς παῖδας πολυτιμότερα τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου καὶ πάντων τῶν πολυτίμων λίθων.

β.) Ἐν τῇ ἀγωγῇ τῶν παιδῶν πρέπει νὰ τηρῶμεν τοὺς νόμους, οὓς ἀκολουθεῖ αὐτὴ ἡ φύσις ἐν τῇ σωματικῇ καὶ πνευματικῇ τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύξει.

Ἡ ἀγωγή ὡς ἐπιστήμη θεωρουμένη δὲν εἶνε ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἄλλο ἢ ἐκτελέσις τοῦ σχεδίου τῆς φύσεως· ἐκεῖνη εἶνε πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην καλλιτέχον ὅ,τι εἶνε πρὸς τὸν μεγαλοφυῆ γλύπτην ὁ χειρουργός. Δὲν εἶνε λοιπὸν χρεῖα ἐπινοίας νέων νόμων, νέας φύσεως· δὲν πρέπει τὸ νέον φυτὸν νὰ ὀθώμεν εἰς πρόωρον ὀρίμανσιν, ἢ ὅπως ἀπολαύσωμεν ταχύτερον τοῦ ἀνθους αὐτοῦ, νὰ ἐκδιάζωμεν τὴν πρόωρον ἐξάνθησιν τοῦ κάλυκος. Ὁ πεπειραμένος ἰατρός δὲν ἐξαπατᾷ ἑαυτόν. Ἐὰν ἐπιτυχάνῃ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς, ἀποδίδωσι τὴν τιμὴν οὐχὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ τέχνην, ὄλλ' εἰς τὴν φύσιν. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀγωγῇ δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαλανθάνῃ, ὅτι ἡ φύσις εἶνε ἡ ἀναπτύσσουσα, ἢ δὲ ἐπιστήμη περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ δεικνύῃ τὰ μέσα, δι' ὧν προκαλεῖται, διευκολύνεται ἢ ἀνάπτυξις αὐτῆ. Τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῇ, ὑποβοηθῇ τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς. Ὑμεῖς λοιπὸν οἱ τὴν εὐγενῆ ταύτην ἀποστολὴν ἔχοντες προσέχετε εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς φύσεως, εἰς τὰς ἀτομικὰς ιδιότητας τῶν εἰς ὑμᾶς ἐμπιστευομένων. Μὴ παραδεχθῆτε ποτὲ ἀπολύτους νόμους· σπουδάζετε, ἀναλύετε, ἐκτιμᾶτε τὴν ἀτομικὴν ιδιότητα τοῦ τέκνου σας· μελετᾶτε πῶς νὰ μεταχειρισθῆτε αὐτήν· τί μέλλει γενέσθαι, ἂν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ φυσικαὶ αὐτοῦ διαθέσεις καὶ μετὰ τὴν ἔρευναν ταύτην θέσατε αὐτὸ εἰς τὴν ἀρμοδιωτέραν σφαῖραν, εἰς τὰς εὐνοικωτέρας περιστάσεις δι' ὧν νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ φθάσῃ εἰς τὸν τέλειον αὐτοῦ σκοπόν.

Μ. ΓΚΙΟΜΑΣ.

Εἰς τῖνα σχέσιν κεῖται ἡ ἐν τῇ καθωμιασμένῃ
ἐκθεσις ἰατρῶν πρὸς τὰ ἄλλα γυμνασιακὰ μαθήματα.

Ὄταν τις εἶνε ἱκανὸς νὰ ἐκθέσῃ βρασίμως τὴν οὐσίαν ἀντικειμένου τινός, ὅταν τὰ νοήματά του εἶνε σαφῆ, ὅταν γινώσκῃ νὰ σχετίξῃ γενικὴν τινα ἀλήθειαν πρὸς σποδαῖα φαινόμενα τοῦ βίου, ὅταν ἡ γλώσσά του ἁμοιάξῃ πρὸς τὴν ἐλεγκτὴν γραφομένην γλώσσαν, τότε οὗτος δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἄνθρωπος μεμροφωμένος. Οὗτος εἶνε ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τῶν γραφικῶν ἀσκή-

σεων. Εἶνε δὲ βεβαίως μέγας ὁ σκοπός, διότι περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀνθη τῆς μορφώσεως τῶν νέων, ἢ καθόλου τῆς πνευματικῆς μορφώσεως. Οὐδαίς θὰ εὐρίσκηται ἐν τῇ πλάνῃ οὗ μαθητῆς τις δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, μὴ διδασκόμενος καὶ μὴ ἀσκούμενος περὶ τὸ ἐκτιθέναί τας ἰδέας του. Ὅπως δὲ σύμπασα ἡ γυμνασιακὴ διδασκαλία ὑποδοχῆθῃ τὸν μαθητὴν εἰς τὸ γράφειν, οὕτω καὶ ἡ καλῆ ἐκθεσις εἶνε δεῖγμα τῆς προόδου τοῦ μαθητοῦ περὶ τὰ μαθήματα, καὶ κατὰ πόσον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ κατέστη ὄριμον. Καθ' ἑκάστον μῆνα πρέπει νὰ αὐξάνῃ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον ἡ ἐκθεσις, ἵνα γίνηται γνωστὸν κατὰ πόσον ἡ θρησκεία, ἡ ἱστορία, τὰ Λατινικὰ, τὰ Ἑλληνικὰ κλπ. ἐπέδρασαν ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ, κατὰ πόσον αἱ γνώσεις του πύξῃσαν, καὶ ἂν ἐρριζοβάλλῃσαν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ εὖρον καρποφόρον ἔδαφος. Δύο καθ' ἑβδομάδα ὥρας πρέπει νὰ ἀσκήται ὁ μαθητῆς εἰς τὸ γράφειν τὴν καθαρῆουσαν γλῶσσαν του. Ἀλλὰ τὸ καλῶς γράφειν δὲν ἀρκεῖ μόνον, ἀλλὰ πρέπει καὶ λογικῶς ἐκτιθέναί τι τοῦτο δὲ προσκτᾶται ὁ μαθητῆς ἐκ τῶν ἄλλων μαθημάτων. Ὅταν μαθητῆς τις εἶνε ἀμελέστατος περὶ τὰ μαθήματα, οὐδὲν δύναται νὰ γράψῃ καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει του, διότι οὐδεμίαν προσεκτικῆσάτο γῶσιν. Τοῦναντίον δὲ μαθητῆς ἱκανός περὶ τὰ μαθήματά του, εἶνε ἱκανὸς καὶ περὶ τὸ γράφειν. Ὅστε ἀμφότερα εἶνε εἰς στενοτάτην σχέσιν. Μαθητῆς οὐδὲν μαθὼν καὶ οὐδέποτε σκεφθεὶς, οὐδεμίαν δύναται νὰ γράψῃ λέξιν καὶ προξενεῖ αὐτῷ τρόμον πᾶσα γραφικὴ ἐργασία, ἥτις τῇ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Σφάλλονται οἱ νομιζόντες ὅτι τὸ γράφειν δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ δι' ἰδιαιτέρας διδασκαλίας, διότι ὅ,τι ἡ σχολικὴ μόρφωσις δύναται νὰ κατορθώσῃ εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀναπληρωθῇ δι' ἰδιαιτέρου διδασκάλου ἢ διδασκαλίας τοῦ γράφειν ὀρθῶς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν θύναται νὰ δείξῃ ὅποια εἶνε αἱ ἰδέαι καὶ γνώσεις τοῦ μαθητοῦ, νὰ καταστήσῃ αὐτὸν βέβαιον καὶ δεξιὸν περὶ τὸ παριστάναι ταῦτα καὶ νὰ ὑποδείξῃ τοὺς καλλολογικοὺς νόμους, οἵτινες εἰς πᾶσαν γλῶσσαν εἶνε χρήσιμοι πρὸς μόρφωσιν καλοῦ ὕφους.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΣΑΞΩΝΙΑ.

Ἡ Σαξωνία εἶνε τὸ μόνον εὐρωπαϊκὸν ἔθνος, ὅπερ ἔχει τὴν καλλίστην δημοσίαν ἐκπαίδευσιν. Τὸ μικρὸν βασιλεῖον ἔχον 2,800,000 κατοίκους κέκτηται ἐν πανεπιστήμιον ἐν Λειψία, μίαν πολυτεχνικὴν σχολὴν ἐν Δρέσδη, 13 γυμνάσια, 11 πρακτικὰ σχολεῖα ἅ τάξεως, 24 ὅμοια ἑ' τάξεως, 18 διδασκαλεῖα, 1 γυμναστήριον πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων πῆς γυμναστικῆς, 2 ἀκότερα παρθενεργεῖα, 2,099 δημοτικὰ, 1793 μεταῖτα πρὸς ἀνωτέραν μόρ-

φωσιν τῶν νέων, 2 κωφάλαων, καὶ 92 ἰδιωτικά. Πρὸς τοῦτοις Ἀκαδημίαν Ὀρυκτολογικὴν ἐν Φραιβέργῃ, ἑτέραν δασονομικὴν ἐν Ταράντῳ, καὶ δύο τῶν Ὁραίων τεχνῶν ἐν Δρέσδη καὶ Λειψία, πολυάριθμα ἀνώτερα καὶ κατώτερα βιομηχανικὰ σχολεῖα, ἐμπορικὰ καὶ γεωργικὰ, τυφλοδιδασκαλεῖα, φρενοκομεῖα καὶ ὄρφανοτροφεῖα.

Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἔχει 158 καθηγητάς, ὧν 12 ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ, 18 ἐν τῇ Νομικῇ, 40 ἐν τῇ Ἱατρικῇ καὶ 88 ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ. Φοιτητάς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχε τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας 2,976.—Τὰ ἐξόδα τοῦ Πανεπιστημίου ἀνέρχονται εἰς 1,402,585 μάρκων, ὧν 450,000 δαπανῶνται εἰς μισθοὺς καθηγητῶν.

Τὰ 13 γυμνάσια τῆς Σαξωνίας ἔχουσι 295 καθηγητάς. Τὰ δὲ 3,479 σχολεῖα 394 διδασκάλους.—Τὰ ἐξόδα ἃ ἐρχονται εἰς 1,283,823 μάρκων, ἐξ ὧν 857,668 (2 περίπου ἑκατομ. δραχ.) δαπανῶνται εἰς μισθοὺς διδασκάλων, 2,196 εἰς βιβλιοθήκας, 129,082 εἰς ὑποστήριξιν ἐνδεδῶν μαθητῶν.

Διὰ τὰ πρακτικὰ σχολεῖα δαπανᾷ 571,133 μάρκας, ἐξ ὧν 409,022 διὰ μισθοὺς διδασκάλων.

Διὰ τὰ διδασκαλεῖα δαπανᾷ 889,011 μάρκας, ἐξ ὧν 571,719 διὰ μισθοὺς καθηγητῶν.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δαπανᾷ τὸ ὅλον ἡ Σαξωνία 12,625,533 μάρκας (ὅ ἐστι 20 περίπου ἑκατομ. δραχμ.) Ὅλων τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἡ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς 17,957,535 μάρκας (25 ἑκατομ. δραχ.)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ.

Μεθοδικὴ σειρὰ ζητημάτων πρὸς ἐγγραφοὺς ἐκθεσιν ἰδεῶν χάριν τῶν χειρωδῶν σχολεῖων, βιβλίον συνταχθὲν ὑπὸ Γ. Γεράκη. Βαθμῆς Α'. Ἀθήνησι 1878. (8^{ον} σελ. 4. καὶ 48).

Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ μαθητοῦ καὶ πρὸς μάθησιν τῆς μητρικῆς του γλώσσης, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐκφράξῃ ὀρθῶς τὰ διανοήματά του, συντελεῖ τὰ μάλιστα ἡ μεθοδικὴ ἀσκησις εἰς τὴν ἐκθεσιν ἰδεῶν. Βιβλίου δὲ παρέχοντος τὴν πρὸς τοῦτο ὕλην καὶ χειραγωγῶντος εἰς τὴν ἐνασχόλησιν ταύτην τὸν τε διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητὴν ἑσπερεῖτο μέχρι τοῦδε ἡ παρ' ἡμῶν κατωτέρα ἐκπαίδευσις. Ἦν χρεῖαν ταύτην ἐκπληροῖ κάλλιστα ὡς πρὸς τὰ στοιχειώδη δημοτικὰ σχολεῖα τὸ ἀνωτέρω πονημάτων τοῦ κ. Γ. Γεράκη. Εὐχόμεθα δὲ νὰ ἐκδοθῶσι ταχέως καὶ τὰ προαγγελόμενα ἐφεξῆς φυλλάδια.

LE ORAZIONE DI

ANDOCIDE E LICURGO

recate per la prima volta in Italiano, ed illustrate da
Giuseppe Crosara
torino.

Ἀπό τινος χρόνου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἤρξαντο σπουδαίως καλλιεργούμενα καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Ἡ ὠραία χώρα, ἥτις ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τῶν κλασικῶν σπουδῶν ἤρξατο καὶ πάλιν νὰ θεραπεύῃ τὴν ἑλληνικὴν μάσταν.

Τὸ ἀνωτέρω βιβλίον εἶνε γλαφυρὰ μετάφρασις τῶν λόγων τοῦ Ἀνδοκίδου καὶ Λυκούργου ἐν τῇ ἰταλικῇ γλώσσῃ. Ὁ λόγιος μεταφραστής, ὅστις πρὸ παντὸς ἄλλου θεωρεῖ σπουδαίαν ἔλλειψιν τὴν μὴ ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς πατρίδος του μεταφρασῖν τῶν ἀττικῶν ῥητόρων, οἵτινες εἶνε ἐντελέστατοι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου, καὶ τὰ μάλα πρόσφοροι εἰς τοὺς ἐλευθέρους θεσμοὺς τῶν ἡμετέρων χρόνων, προσεπάθησε τὸ ἔργον του νὰ καταστήσῃ ὅσον οἶόντε χρησιμώτερον, πλουτίσας αὐτὸ διὰ σημειώσεων ἐρμηνευτικῶν καὶ κριτικῶν καὶ προτάξας εἰσαγωγὴν, ἐν ἣ πραγματεύεται περὶ τοῦ βίου τῶν δύο ῥητόρων καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς αὐτῶν. Ἐν γένει δὲ ὁ κ. Crosara οὐδενὸς κόπου ἐφείσθη ὅπως καταστήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ τέλειον ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν φιλολογικὴν, καὶ ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι θέλει συνεχίσει τοῦτο μεταφράζων καὶ τοὺς ἄλλους ῥήτορας ἐν τῇ ὠραίᾳ ἰταλικῇ γλώσσῃ.

M. ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

ΛΟΓΟΙ

Ὁ ὑπὲρ τοῦ Μανιλιεῖου νόμου καὶ ὁ ὑπὲρ Ἀρχίου τοῦ ποιητικῶ
μετὰ σημειώσεων.

ὑπὸ Μ. ΓΚΙΟΛΑΜΑ.
τεύχος Α'.

ΕΙΛΗΣΕΙΣ.

ΙΤΑΛΙΑ. Ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει ἐλέχθη, Διατάγματι Βασιλικῷ συνέστη ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον ἐν Ῥώμῃ. Ἐν τῷ καθιδρύματι τούτῳ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ἐξαρτημένῳ, θὰ διδάσκωνται γλώσσαί, αἱ ὠραῖαι τέχναι, ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας, ἡ φυσικὴ ἱστορία, φυσικὴ γεωγραφία, ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ ὑγιεινὴ, ἡ ἰχνογραφία, ἡ ὄψις, ἡ γυμναστικὴ καὶ γυναικεῖα ἔργα.

Τῇ γνώμῃ τοῦ Ἰησοῦτου Κουρέν, σκέπτεται ἁέτι ὁ Β' νὰ ἰδρῦσῃ καὶ πάλιν τὸ παπικὸν πανεπιστήμιον ἐν Ῥώμῃ καὶ ἄλλα ἀνώτερα σχολεῖα εἰς

διαφόρους ἐπαρχίας πρὸς καταπολέμησιν τῶν φθοροποιῶν διδασκαλιῶν τῶν ἐλευθεροφρόνων καθηγητῶν τῶν βασιλικῶν πανεπιστημίων.

— ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῶν διδασκάλων τῆς Πομμερανίας συνεζητήθησαν α) Αἱ ἔγγραφοι ἀσκήσεις· β) Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰς κοινωνιστικὰς ἰδέας. γ) Φιλολογικὰ τινὰ ζητήματα.

Καὶ ἐν τῇ ἐν Δρέσδῃ συνελεύσει τῶν δημοδιδασκάλων ὁ διδάσκαλος Βαρον ἀνέγνω σπουδαίαν πραγματείαν *Περὶ τῶν γραφικῶν ἀσκήσεων ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις*. Ἐν γένει δὲ ἐνῶ ἐν ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς τοσαύτη δίδασκαλία προσοχὴ εἰς τὸ γράφειν καὶ ἐκτιθέσθαι τοὺς παῖδας ὀρθῶς καὶ λογικῶς τὰς ἰδέας των, παρ' ἡμῖν οὐδὲ λόγος γίνεσθαι.

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Πρωσσίᾳ σκοπεῖ νὰ διακρίνῃ τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα α) εἰς ἐπιστημονικὰ ἢ ἀνθρωπιστικὰ γυμνάσια, ἐν οἷς νὰ δίδηται μείζων προσοχὴ εἰς τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. β) εἰς πραγματικὰ γυμνάσια, ἐν οἷς νὰ διδάσκηται καλλίτερον ἡ Λατινικὴ καὶ αἱ νεώτεραι γλώσσαί. γ) εἰς ἀνώτερα βιομηχανικὰ σχολεῖα ἢ πρακτικὰ σχολεῖα ἀ τάξεως ἀνευ Λατινικῶν.

Μισθοὶ δημοδιδασκάλων εἰς διαφοροὺς γερμανικὰς πόλεις. Ἐν Ἀμβούργῃ 2,250 Μάρκα κατ' ἔτος, (ἕκαστον Μάρκον δρ. 1,40), ἐν Βάδῃ 1700—1950 μάρκα καὶ ἐλευθέρη κατοικία, ἐν Καρλρῶν 2,100—2,400 μάρκα, ἐν Μονάχῃ 1827—2593 μάρκα, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἐπίδομα ἐξ 94—164 μάρκων.

— ΑΓΓΛΙΑ. Ἐν Ἀγγλίᾳ δημοτικὰ σχολεῖα εἶνε 15,487, εἰς ἃ φοιτῶσιν περίπου 3 1/2 ἑκατομμύρια παῖδες.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχόντων πτυχίον δημοδιδασκάλων ἀνέρχεται εἰς 35,000.

— Ἐν Κύπρῳ ὁ κ. Γρίφφιν Ἀγγλος καθηγητὴς ἠνέφξεν ἐκπαιδευτήριον, ἐν ᾧ θέλουσι διδάσκεισθαι οἱ ἕκαστος, τὴν ἀγγλικὴν, γαλλικὴν, ἰταλικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλώσσαν. Πολλοὶ Ἀγγλικοὶ φοιτῶσιν ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ τακτικῶς ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐμάθωσι τὴν γλώσσαν τοῦ θεοῦ Πλάτωνος.

— Ἡ κ. Χάρτμαν διευθύντρια τοῦ ἐν Λειψίᾳ ἀνωτάτου Παρθεναγωγεῖου πρὸς μέρφωσιν δημοδιδασκαλιστῶν ἀπέστειλεν εὐμενῶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ τὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου τῆς. Κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο αἱ μαθήτριά τῆς σχολῆς ἀποπερατώσασαι ἤδη τὰ μαθήματα ἄλλων Παρθεναγωγείων διδάσκονται :

1) Γραμματολογίαν, 2) Θρησκευτικὰ, 3) Ἱστορίαν, 4) Ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς, 5) Παιδαγωγικὴν καθόλου, 6) Διδακτικὴν, 7) μεθοδικὴν, 8) γλώσσας, Γαλλικὴν καὶ Ἀγγλικὴν, 9) Φυσικὰς ἐπιστήμας, 10) Χημείαν ἐφηρμοσμένην, 11) Οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ ἐργόχειρα, 12) ποιητικὴν καὶ

ἀσκήσεις εἰς τὸ γράφειν ἐκθέσεις καὶ πραγματείας γερμανιστὶ καὶ 13) μουσικὴν. Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι ἐν Εὐρώπῃ ἤδη πολλὴ προσοχὴ δίδεται εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, διότι αὗται θεωροῦνται συντελεστικώταται εἰς μόρφωσιν τῆς γυναικός. Ὁ κ. Klenke ὁ συγγραφεὺς σπουδαιωτάτων βιβλίων περὶ παιδείσεως τῶν γυναικῶν παρατηρεῖ ὅτι Παρθενγωγεῖα περιοριζόμενα μόνον εἰς τὸ διδάσκειν γλώσσας καὶ θεωρητικὰ τινα ἄλλα μαθήματα, παραμελοῦντα δὲ τὰς πρακτικὰς γνώσεις ἀποδίδουσιν εἰς τὴν κοινωνίαν οὐχὶ οἰκοδεσποίνας ἀλλὰ φιλαρέσκους κυρίας ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Καὶ παρ' ἡμῖν τὰ Παρθενγωγεῖα οὐδένα ἐπιδιώκουσι σκοπὸν, διότι, ὡς ἔχουσιν, οὔτε οἰκοδεσποίνας δύνανται νὰ παραγάγωσιν καλὰς, ἐλλειπόντων πολλῶν χρησίμων μαθημάτων, οὔτε διδασκαλίσας, καθ' ὅσον τὰ κύρια μαθήματα, ἅτινα ἀναγκαιοῦσιν εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἐντελῶς παραμελοῦνται. Ὄταν ὁ διδάσκαλος δὲν γινώσκῃ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας τοῦ ἔθνους του, ὅταν δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ γράψῃ ἀναφορὰν τινα ἢ νὰ ἐκθέσῃ τι, ὅταν ἀγνοῇ τὰ διάφορα παιδαγωγικὰ συστήματα καὶ τὴν μέθοδον τοῦ διδάσκειν, θεωρεῖται καταγέλαστος καὶ καταντᾶ εἰς τὴν χλεύην καὶ τὰ σκώμματα παντὸς πολίτου.

ΔΩΡΕΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ.

Ἐγένετο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα οὐχὶ μικροῦ λόγου ἀξία δωρεὰ βιβλίων, τῶν ἐξῆς:

1) Ὑπὸ μὲν τοῦ καθηγητοῦ κ. Δημ. Ἡλ. Κυριακοπούλου, α) πέντε ἀντιτύπων τοῦ πρώτου τεύχους τῶν *Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων*, β) δύο ἀντιτύπων *Στοιχειώδους Φυσικῆς Ἱστορίας μετὰ εἰκόνων*, γ) δέκα ἀντιτύπων τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλὰ διδασκτικωτάτου τομιδίου τῆς *Στοιχειώδους ἀνθρωπολογίας καὶ Ὑγιεινῆς*, ἀπάντων ὑπ' αὐτοῦ τούτου πεφιλοπονημένων καὶ ἐκδεδομένων πρὸς δὲ δ) καὶ σειρά τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἡδη ἔτος ἐκδεδομένων φύλλων τῆς *Ἐφημερίδος τῶν γυλομαθῶν*.

2) Ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τῆς ἀξιολόγου *Ἀθηναϊδος* ἐδωρήθη ὅλη σειρά τῶν παρελθόντος ἔτους.

3) Ὑπὸ τοῦ ἐν Πάτρσις ἰδιωτικῶς διδάσκοντος καὶ ἐταίρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀντ. Θηβαίου δέκα ἀντίτυπα τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης *Μικρᾶς Ἱεργᾶς Ἱστορίας* καὶ ἕτερα αἰ δέκα τῆς μικρᾶς αὐτοῦ *Ἀριθμητικῆς*, πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ

4) Ὑπὸ τοῦ κ. Β. Γαλάνη ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένα συγγράμματα.